

מצאנו את חייך אחד פורים

"גדול שימושה יותר מלימודה..."

ז' באדר במירון

למרומי מירון - כעין רקע*

הצמאים לרוממות הנפש, להרגשות של קדושה, אם בצקון לחש בפסוקי תפילה, ואם בעומק עיון ברזי תורה, גילו את מקום גניזתו של "שר בית הזוהר"¹, התנא האלוקי, רבי שמעון בר יוחאי, כמקום סגולה, כמקום שהשכינה שורה בו. וכל העולה למירון בכוונה טהורה לפתוח שערי ליבו ולקלוט את האור הגנוז לפי יכולת קליטתו, מובטח לו שלא ישוב ריקם.

נוהג זה של עליה על קברי צדיקים, שהתחיל בו כלב בן יפונה, שהלך להשתטח על קברי אבות בחברון (כמפורש במסכת סוטה ד. ב.), נמשך לאורך הדורות, כמו שמצינו בגמרא ובמדרשים (ראה מה שכתב הגר"מ קליערס ז"ל, רבה של טבריא, בספרו "טבור הארץ", ירושלים תרס"ו ותשכ"ה, פרק ט מאמר זכות אבות, וכן בספר"תולדות ההשתטחות" להרב ר' אברהם מרדכי הלוי הורביץ ז"ל, ירושלים תשל"א - מעמ' כב ואילך)

העליה המיוחדת למירון נתעצמה בימי המקובלים בצפת, אשר היו סמוכים ונראים למקום קדוש זה, הר"מ קורדובירו והאר"י הקדוש ז"ל, ותלמידיהם הנכנסים ל"פרדס רימונים" והחוסים בצל "עץ החיים". וככל שחדר אורו של הזוהר הקדוש לחוגים רחבים יותר, כן גברה ורכתה הנהירה למירון. עליית תלמידי הבעש"ט ז"ל אף היא העמיקה את הזיקה למירון, ותנועת החסידות על כל גווניה הזרימה גלים-גלים של מבקשי ד' המתרפקים על צפת ועל מירון גם יחד. עליית ל"ג בעומר הפכה לעליית "רבבות אלפי ישראל" המדליקים והנדלקים בהילולא דבר יוחאי, ועליית ז' באדר לכבוד "רעיא מהימנא" - שעיקרה עליית חסידים ובני ישיבות, אף היא מתרחבת והולכת. חסידי ברסלב, שזיקה מיוחדת להם למירון במשך כל השנה, קבעו את המקום כמקום תפילתם - תפילת "הקיבוץ" - בראש השנה, וחצרות חסידים אחרים קבעו להם שבתות קבועות, שבהם הם עולים למירון עליה בציבור.

הבא למירון בסתם יום של חול, ימצא שם תמיד יחידים מתבודדים שופכי ליבם בפרק תהילים או נבוני לחש המעיינים בזוהר, ואף המגיע בערבי יום יגלה את "עבדי ד' העמדים בבית ד' בלילות" (תהלים קלד, א), בהתעטף רוחם ב"תיקון חצות" או ב"תיקון כרת", היורדים לטבול גם בימי קור וכפור וקמים עם שחר לתפילות ותיקין.

על חלקו של הרב נריה במנהג "העליה לרגל" בז' באדר כותב ר' יוסף הגלילי ב"ספר מירון":

הרב נריה נחשב מקדמת דנא כאחד "מבני ההיכלא" המצויינים, מהראשונים במעלה, אשר קשריו ומעורבותו הפעילה לטובת התפתחותו של המקום מפורסמים בשער בת רבים. הרבה תיקונים מעולים שהותקנו במקום לזכות בהם את הרבים יש לזקוף על חשבונו. הרב נריה לא יחמיץ שום הזדמנות מלבקר במקום, ביחוד

* מתוך הקדמה שכתב רבינו ל"ספר מירון", מירון תשמ"ח.

1 כינוי לתלמיד חכם הבקי היטב ברזי הקבלה (על פי בראשית לט, כא), וכדאי מתאים כינוי זה לרשב"י - מחבר ספר הזוהר - המע'.

ביומי דפגרא המיועדים לעלייה למקום, ובפרט בז' באדר, אשר חלק רב לו בקיום אותו הנוהג היפה לקיים שם מידי שנה בשנה ביום זה את ההילולא לזכרו של הרעיא מהימנא ע"ה. במשך הזמן הפכה ההילולא זו תחליף לל"ג בעומר ומשתתפים בה המונים. היא משוחררת מאותן הופעות אשר יש בהן טעם לפגם, שרגילים אנו לדאבוננו לראותם בהילולא דרשב"י. ולכן אין חידוש בדבר שאניני הטעם מוצאים בהילולא זו של ז' באדר, כעין תחליף להילולא רבתי שנערכת בל"ג בעומר ונמשכים אליה. וכידוע, לעולם יחול ז' באדר באותו יום בשבוע שחל בו ל"ג בעומר. ומקובל שנשמתו של רשב"י היא נשמתו של משה רבינו ע"ה... (שער הגלגולים הקדמה לו). (עמ' 123).

השמחה היא גדולה והמונים משתתפים בה. ואף על פי כן אין לשמחה זו מסורת עתיקה. הנוהג לקיים כאן את הילולת ז' באדר אין לו היסטוריה רבת שנים. ראשית קיום נהוג זה במקום קדוש זה החל עם קום המדינה. וכמה שותפים היו לדבר ולהם "זכות יוצרים ראשונים" לנוהג זה, נוהג שחודש לראשונה במירון בעצם מלחמת הקוממיות...

הרב נריה (שליט"א) [זצ"ל], מחבר המלים לאותו ההימנון "צהלי ורוני", אותו שיר תהילה לבורא העולמים לכבוד מאורע הכיבוש והניצחון של חיילי החטיבה שבע, עודד את החיילים הדתיים שבחטיבה לעלות ולהתיישב ולהיאחזו במקום. כן יעץ להתכנס ביום ז' באדר לחצרות הקודש שבמירון ולבלות שם את הלילה בשירות ותשבחות, בסעודות מצוה, בתפילת הודיה חגיגית ובריקודים בלוויית התזמורת "המירונית" המהוללת. וכמו כן להשיא שם משואות ולהודיע בכך בשער בת רבים על הניסים ועל הנפלאות אשר חולל ד' לעמו על ידי חייליו במלחמת קודש זו... (שם, עמ' 176-175)

תלמידים רבים חוו את התויה המיוחדת של ז' באדר במחיצת רבינו במירון. במאמרים ובסיפורים הבאים נוכל לראות בני דורות שונים ורחוקים זה מזה מתארים חוויה דומה מאוד, איש איש בלשונו.

עולם הפנימיזת במירון

...מירון, ליל ז' באדר" שנת התשי"ח. לילה אפוף סוד ומסתורין. הרי הגליל העליון על יערותיהם ומדרוניהם המבותרים עטופים בחשיכה. רק מקברו של התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי זי"ע, בוקע אור גדול. ליד הכניסה לקבר הקדוש, ניצבת תזמורת מירון המפורסמת, על כל נגניה, ה"כליזמרים" הידועים בניצוחו של ר' יוסף הגלילי, איש צפת. מאות חסידים מכל הארץ, ובעיקר חסידי ברסלב, נתכנסו ועלו לחוג את יום הסתלקותו של משה רבינו ע"ה, אבי הנביאים, החל לפי המסורת ביום ז' באדר. כידוע, גם יום הולדתו חל ביום זה. (כמובא בגמרא מסכת מגילה יג, ב, ובפוסקים ועיין שלחן ערוך אורח חיים תקפ, ב, סידור ר"י עמדין זצ"ל, ומנהגי יום ההילולא - ראה "גשר החיים" פרק לג, אות ג, "דרכי חסד" פרק לג, ס"א).

...מעגלים מעגלים רוקדים במשך שעות ארוכות, למעשה עד שיעלה השחר. הם רוקדים, איש ידו על כתף רעהו, טופפים קלות ברגליהם, פניהם משולהבות, הפיאות הארוכות והמסולסלות, נעות הלך ושוב... העיניים עצומות... ובתווך, כאחד מן החבורה, הרה"ג הרה"ח משה צבי נריה זצ"ל, ראש ישיבת בני עקיבא בכפר הרא"ה. גם הוא, עיניו עצומות והוא רוקד את ריקוד ה"דבקה" המפורסם. זריז מאד וקל תנועה, כאילו מרחף באוויר... פניו קורנות מאושר ומאוור עילאי מיוחד... שעה של

התעלות הרוח על החומר... שעה של התפשטות הגשמיות... שעה של הנפש האלוקית המרחפת ועולה לעולמות טמירים, עולמות של אצילות, של סודות התורה ופנימיותה...

הרב נריה זצ"ל, חש עצמו, כאחד מאותם החסידים, אנשי ה"שוב הישן" מירושלים. הוא מפזם בעל-פה את מילות השיר "בר יוחאי נמשחת" והפזמון השני: "איש אלוקים קדוש הוא" וכולם מחרימים-מחזיקים אחריו... ואנו, נערים צעירים, תלמידי כיתה י"א, משבט "נחלים" עומדים נפעמים. מבינים אנו כי זהו מעמד קדוש, מעמד של התעלות הנפש. מעמד של השתפכות הנפש האלוקית אל חיק אביה. חיבור אל קדושי עליון: משה רבינו, נותן התורה, אדון הנביאים, רבי שמעון בר יוחאי זי"ע, אבי ספר הזוהר הקדוש ותורת הקבלה. לא הרחק מכאן, בבית העלמין הישן בצפת, טמון מורינו האר"י ז"ל ו"גוריו" הקדושים: רבי שלמה אלקבץ, מחבר הפיוט "לכה דודי", מרן רבי יוסף קארו, בעל ה"שולחן ערוך" ועוד. מכאן יצאה תורת הסוד והחלה להתגלות מדור לדור, כדי להכין את העם לגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו. תורת הסוד אשר הוסברה בהרחבה, בשכל אנושי בתחמה ובינה ודעת (חב"ד), בספר "התניא" הקדוש על ידי רבי שניאור מלאדי, מייסד תנועת חב"ד. הרב נריה זצ"ל, בנו של הגאון הגדול רבי פתחיה מנקין זצ"ל, וכמי שלמד "תניא" וחסידות ברוסיה ב"מחתרת", קשור אל המקורות הללו, ולכן עווד אותנו, הנערים הצעירים, לעלות מכפר-הרא"ה למירון לשאוב תעצומות נפש ממקום קדוש זה, האפוף בסודות טמירים, ואשר עולמים עליונים פרוסים וחופפים עליו... אין זה ביטול תורה... זוהי קיומה של תורה... אכן, חוויה זו של "ז' באדר" במירון, של הצטרפות למעגלי הרוקדים והמפזזים - לא תישכח ממני כל ימי חיי... כיום, במבט לאחור, לאחר שעברו ארבעים שנה מאותו מעמד מרטיט ומאותה חוויה נפשית רוחנית עילאית, הנני מבין את השיקולים החינוכיים שהינחו את ראש הישיבה, בעודדו השתתפות בחוויות מסוג זה... "לא קאים איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין" (עבודה זרה ה, ב) (תרגום: לא עומד אדם על דעתו של רבו עד ארבעים שנה).

כיום, מבין הנני כי לחנך נוער בעל הכרה דתית וגאווה יהודית, צריך לשתפו בחוויות רוחניות מ"עולם הרגש", כהשלמה והוספה ל"עולם השכל". הריקוד החסידי, הנגינה החסידית, השירים היפים של "ניגוני מירון", שהייה במחיצת חסידים ואנשי מעשה תורמת נדבכים נוספים לאישיותו של החניך הצעיר, המתבגר, ומחסנת אותו מפני "רוחות סערה".

הרב יוסף הרטמן

תחיית המזנים במירון

ארץ הגליל היתה חביבה מאד על הרב נריה, ובה היה נופש לעתים מזומנות, כשהוא נושם אל קרבו את מתק ריח התאנים בשלהי דקיטא.

מידי שנה היה הרב נריה נוהג לעלות למירון להתייחד עם דמותו של רבי שמעון בר יוחאי. תחילה עשה זאת עם חבר תלמידיו בל"ג בעומר יום הילולא דרשב"י, אך משהחל יום זה לשאת אופי ממוסד והמוני מדי לטעמו, בחר לפקוד את מירון בז' באדר, יום הסתלקותו של משה רבינו ע"ה.

זכיתי לעלות עמו למירון באחד מימי ז' באדר, וחוויה זו לא אשכח. הרב נריה עמד על כך שלא נגיע ברכב עד למקום ה'ציון' עצמו, אלא נעצור מעט קודם לכן ונעלה ברגל.
- הבה נלך בעקבות "חטיבה שבע", ששחררה את הגליל בתש"ח - אמר הרב נריה - והחל לפזם את שיר החטיבה שחיבר, ואנו "מחרים - מחזיקים אחריו" (על פי נחמיה ג, כ):
"צהלי ורוני חטיבה שבע - הנודעת מן ועד באר שבע
צור ישראל ניצחון לך הנחיל - חיל שריוןך כבש את הגליל
שיר המעלות על הגבעות - אל ההרים אשא עיני
ממירון רבי שמעון צועד לפני בר יוחאי"
-שריוני החטיבה לא דהרו לבד - הטעים בפנינו הרב נריה, לפנייהם צעדה, כעמוד אש, דמותו של ר' שמעון בר יוחאי להנחותם הדרך.

כשהגענו ל'ציון' גברה סערת רוחו והוא פתח בשיר: "א-ל יבנה הגלילה א-ל יבנה הגליל".
לפתע הגיח מן החשכה אל מעגל הרוקדים, זקן מופלג, כפוף ומצומק, זקנו הלבן מגודל ומטפחת צחורה בידו. חבק ונשק את הרב נריה והחל מרקד לעומתו כשהוא מנופף במטפחת ומזמר בניגון פשוט ומיוחד: "יבנה יבנה יבנה המקדש עיר ציון תמלא"
שעה ארוכה רקד הזקן כשהוא מרחף בקלילות מדהימה נוגע לא נוגע באדמה, ואני תהיתי בלבי מהיכן נוטל זה, שדומה היה שבקושי יכול לעמוד על רגליו, את הכוח לרחף כך ללא לאות. אכן לבו נשא את רגליו - "הארון היה נושא את נושאו" (סוטה לה, א).
בשעת חצות הגיע הרב נריה ל"התפשטות הגשמיות". פשט את מעילו, ולבקשת החבורה שדחקה בו, יצא לריקוד "תחיית המתים". המנגינה החלה בטון חרישי צובט לב, והרב נריה רקד מתון מתון, עקב בצד אגודל, ועיניו עצומות. כל תנועה היתה מאופקת ומחושבת, עוצרת כביכול בכוח, הר געש לבל יתפרץ החוצה. ואז החל הקלרינט להתייפח ברעדה, והרב נריה כופף עצמו קמעה קמעה, ידיו פשוטות לצדדים מכות גלים ככנפי ציפור, עד שנגעו ברכיו באדמה, גוו נטה לאחור וראשו שח לעפר כשעיניו העצומות נשואות כלפי מעלה. דומה היה כאילו נפרדה הנשמה מן הגוף "ושב העפר על הארץ כשהיה, והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה" (קהלת יב, ז).
באחת שינה הקלרינט ניגונו, וצלילים עליזים מתרוננים החלו בוקעים ממנו. הרב נריה התנער מעפר, וכל אותה לבה רותחת, שהיתה עצורה בו עד כה, התפרצה במחול סוער, ועדיין ראשו מוטה כלפי מעלה, עיניו עצומות ודמעות נוצצות בריסיהן.
התבוננתי בו וראיתי כי - כדברי הביטוי החסידי - אינו בזה העולם כלל. חי היה אותה שעה בעולם אחר, הרחק מעמנו, מתייחד לבדו, עם "המלך במסבו" (שיר השירים א, יב).

בסידור "עולת ראייה" (חלק ב, עמ' שעד), מביא מו"ר הרב צבי יהודה זצ"ל בפרק על שמחת בית השואבה, את שירו של ר' יהודה הלוי "ישאלוני רעיוני", ומקדים לו את השורות הרוטטות הבאות:
"עם סיום שמחת הקודש שהיתה מגיעה עד חצות, היה מזמר אדוני אבי ומורי הרב זצ"ל בהשתפכות הנפש ובהתלהבות קדושה נוראה את 'ישאלוני רעיוני' לריה"ל", שנכתב בכתב יד קדשו בפנקסו.

בשיר יחוד זה יש בית אחד שהיה חביב על הרב באופן מיוחד:

“דום ליל, והאחר שחר מבוא
עד ירצה עבד בתחנוניו אל רבו
וישפוך דם לב וכבד, ויאירו עיני לבו
ויתיחד העובד עם המלך במסבו
וישיר וישא משלו לשם דגלו ומהללו
לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו”.

והרב נריה עצמו מעיד בספרו “מועדי ראי”ה” בפרק ‘שמיני-עצרת’ (עמ’ קכה) כי בני הישיבה התלכדו סביב הרב באותה שעה “ולהט קודש אפף את כולנו כשחזר הרב ושוב חזר ברוב התרגשות על המילים “ויתיחד העובד עם המלך במסבו”.

רבים הכירו את הרב נריה כמחנך דגול המוסר נפשו למען תלמידיו וכאיש ציבור הלוחם למען הכלל.

אבל במירון נתוודענו לשירת היחיד של הרב נריה, ולמדנו לדעת כי דוקא מתוך התייחדות עם ‘המלך במסבו’ נטל את הכוח לעמול ללא לאות בשדה החינוך ובמערכות הציבור. הרב נריה קיים בעצמו כל חייו את הכתוב:

“יפוצו מעינותיך חוצה, ברחבות פלגי מים” (משלי ה, יז) אך דוקא משום כך נזקק כל כך לסיפא דקרא: “היו לך לבדך ואין לזרים אתך”.

וסוד זה נתגלה לנו בריקוד ‘תחיית המתים’ שלו.

חנן פורת

אז* ישיר משה

הרב נריה זצ”ל נהג לעלות למירון שלש רגלים בשנה:

(א) ז’ באדר. (ב) ל”ג בעומר. (ג) ימי בין המצרים ונכלל בו ה’ באב - יום פטירת האריז”ל הקדוש. חיבה מיוחדת היתה לרב נריה למירון ולאזור הגליל. עוד בשנת תש”ט כאשר שוחררה מירון, הצטרף הרב ללוחמי חטיבה שבע, ששחררה את מירון במסגרת מבצע “חירם”, ויחד עמם חגג את ז’ באדר. השיר שחיבר הרב “צהלי ורוני” (מופיע בספרנו עמ’ 244) נתקבל על ידי המוני בית ישראל באי מירון, לרבות את החסידים אשר רוקדים בהתלהבות לצלילי מנגינתו שהושאלה משיר “היין”. שיר זה הונצח על ידי אחד החיילים הדתיים מגדוד 79 של חטיבה שבע, ברשמו את מילות השיר על זחל”ם, אשר השתתף במפגן הצבאי הגדול שנערך בחוצות תל-אביב ביום העצמאות תש”ט. הרב נריה יעץ לחיילים להתכנס בז’ אדר בציון הרשב”י אשר במירון, כדי להודות ולהלל לדי’ יתברך בשירות ותשבחות, בסעודת מצוה, בתפילת הודיה חגיגית, בריקודים בליווי התזמורת המירונית, וכמו

* א”ז - ראשי תבות ז’ אדר.

כן להשיא משואות - מתוך הודאה על הניסים והנפלאות אשר חולל ד' לעמו על ידי חייליו במלחמת קודש זו.

ר' יוסף הגלילי ז"ל (מחבר "ספר מירון") שהיה סמל בחטיבה שבע, מספר שיום ההילולא של ז' באדר נערך לראשונה ברוב פאר בשנת תש"ט. גם מרן הרב מדכי אליהו שליט"א - הראשון לציון - השתתף אז, והוא עדיין אברך. אליהם הצטרפו גם פדוויי השבי שחזרו מעבר הירדן, וכמובן תלמידי ישיבת בנ"ע בכפר הרא"ה בראשות הרב נריה. כולם ישבו לסעודת הודיה שארכה שעות, והשמיעו בה דברי תורה.

דברי התורה של הרב נריה זצ"ל וכן של הרב יהודה עמיטל יב"א (ראש ישיבת "הר עציון" באלון שבות כיום, אז איש פלוגת המפקדה בגדוד 79), היו מרתקים במיוחד. לאחר ברכת המזון הוסיפו ברכת "מציב גבול אלמנה" (מתוך "ספר מירון" עמ' 180).

אחד מחיילי חטיבה שבע, ר' משה בוקובסקי (שהשתתף בקרב לשחרור מירון), כיום איש מושב מירון, סיפר לי: "הילולת ז' באדר תש"ט היתה עם שמחה וחוויה מיוחדת של הלוחמים ששרו והודו לד' יתברך על הנצחון, והילולא זו היתה היסוד לימי ז' באדר שנחגגים ברוב פאר עד היום". מאז אותו ז' באדר תש"ט נהג הרב נריה לעלות למירון מדי שנה בשנה. הצטרפו אליו גם תלמידי הישיבה בכפר הרא"ה. אחד מתלמידי הנודעים הוא משה (מוסה) ברלין שהצטרף אל הרב, ומאז הוא נוהג יחד עם "הכליזמרים" לנגן, לשמח ולהרקיד את הקהל בז' באדר כמו גם בל"ג בעומר. לרב נריה היתה פינה קבועה בציון הרשב"י, ששם נהג להתפלל בליל ז' באדר. היה זה מתוך "תיקון לז' באדר". לאחר מכן הצטרף למעגלי הרוקדים, שיכול אני להעיד שהם מתרבים ברוך ד' משנה לשנה.

כאשר היה מגיע הרב נריה למירון ובפרט לציון הרשב"י, היה אחוז בחרדת קדש, בבחינת "וגילו ברעדה" (תהלים ב, יא). בבואו קידם כל אחד כדרכו בחיור אבהי מלבב. ומי לא הכיר? - אנשי מירון, תלמידי הישיבות, הבוגרים, חסידים - ובפרט זקני חסידי ברסלב, משחררי מירון. הרב נריה היה אבא לכולם! לאחר מכן, ברקודים, יכולת להרגיש לידו דביקות של קדושה, לראות את הרב נריה רוקד - לחזות בנועם עבד ד'.

בריקודי ליל ז' באדר בולטת אחדות ישראל, בין הרוקדים תראה בחורי ישיבות חסידיות, ליטאים, תלמידי ישיבות הסדר, תלמידי ישיבות תיכוניות, אנשי התיישבות. התעלות רוחנית, וחוויה רוחנית לצלילי התזמורת. בין גברא לגברא עמדתי לאתנחתא קלה בין הרוקדים, ובין הריקודים מתבונן ומהרהר בלבי: מיהו מייסד מפעל זה? מיהו המקרין? מיהו המשורר? מיהו הרוקד והמרקיד? - "ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו, כליל תפארת בראשו נתת לו". מי שרצה ומי שזכה להכיר את הרב נריה, ראה מהו עבד אמיתי, ומיהו עבד נאמן: עבדות לבורא, לתלמידים, למשפחה, ולכלל ישראל.

בספרו "מועדי ראוי"ה (עמ' רז) מביא הרב נריה זצ"ל בעניין ערגתו של משה רבינו ותחנונו להכנס לארץ ישראל: "רצה הקב"ה לפתוח מעיין של געגועים לארץ ישראל, ופתחו על ידי משה רבינו ע"ה, אשר כה הרבה להתחנן לזכות ולראות את הארץ הטובה הזאת. ומני אז, כל המתגעגע לארץ ישראל, ממעיניו של משה רבינו הוא גומע מי חיבה, מי אהבה לארץ. ואין סוף לצמאוננו ואין קץ לערגתנו, כי גדול המעיין ועמוק הוא".

המעייין של מורנו ורבינו הרב נריה זצ"ל, היה מעיין של שפע רב, מעיינות של תורה, מעיינות חכמה ומוסר, מעיינות של אחדות העם ושלימות הארץ.

"ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" (דברים לא, יט) - את שירתו של מורנו ורבינו הרב נריה, צריכים אנו לכתוב על לוח לבנו. שיריו הם תורה, שיריו מאירים דרכנו. הרב שהיה משורר לנוער, משורר לחיילים, משורר לאומה הישראלית כולה.

בד' באדר, בציון הקדוש במירון מוסיפים אומץ, מוסיפים קדושה, מוסיפים תיפלה ובקשה - "טועמיה חיים זכו" (מתוך תפילת מוסף לשבת) - מי שלא טעם מהילולת ליל ז' באדר מוזמן לבוא, לטעום ולהתקדש מקדושת המקום. ויהא זה גם לעילוי נשמתו הזכה והטהורה של מורנו ורבינו הרב נריה זצ"ל, ומגנזי מרומים יאיר לנו באורו ויסייע בידינו להמשיך את חזונו ודרכו.

זאב אלק

מדוע ז' באדר?

הרב העדיף לנסוע למירון בד' באדר ולא בל"ג בעומר, כמקובל. הוא העדיף את האוירה השקטה יותר, ההמונית פחות, אוירה של "בני תורה". האוירה ההמונית של ל"ג בעומר לא היתה לרוחו. הוא עודד תלמידים לבוא, ואף אותי שאל פעמים אחדות מדוע אינני בא. מששמע שאני כהן אמר שאכן אל לי לבוא לשם, ואף לא כדי לעמוד מרחוק.

הראל כהן

אחדות ישראל

אחרי ראש חודש אדר, הרב נריה שאל אותי יום אחד, אם אני יודע על ההילולה שעושים במירון בד' באדר. השבתי לו שלא ידוע לי דבר כזה, אז הוא אמר שכדאי לבוא לשם בחצות, וזה דבר שמאד יכול לרגש אותי. הייתי אז בשמינית, ולא ידעתי איך מארגנים דבר כזה מהישיבה (שחרור וכו'). אבל שנה לאחר מכן כאשר למדתי בישיבת הגולן, זכרתי את דברי הרב נריה, ואמרתי לכמה חברי בישיבה שכדאי ללכת למירון. בלילה התארגנו ונסענו. זאת היתה חוויה בלתי רגילה מבחינתנו. לא ראינו שם אף אחד עם כיפה סרוגה חוץ מאיתנו. ניסינו לרקוד שם עם כל החסידים, חלקם נתנו לנו לרקוד וחלקם דחו אותנו מהמעגל. ובסביבות השעה 01:00 בלילה, לפתע אנו רואים את הרב נריה רוקד באמצע המעגל, כאשר כל החסידים רוקדים מסביבו. התרגשנו כל כך לראות את הרב נריה, רוקד עם התנועות של החסידים. באותו רגע היה נראה לי, שזה המסר שהרב נריה רצה למסור, שכפיפה סרוגה זה לא מחנה בפני עצמו, אלא יכול להיות מקום שאין בו מחנות של חרדים ושל כיפה סרוגה, שהכל יכול להתמזג להרמוניה אחת גדולה.

ומאז השתדלתי להגיע למירון בד' באדר, ומשנה לשנה ראינו שם יותר חברי עם כיפות סרוגות.

אמציה יחיאלי

אזירה שקטה ושונה

בז' באדר נסע אוטובוס מהישיבה למירון. רקדו עד אור הבוקר עם הרב נריה. האזירה היתה שקטה ואינטימית. היה זה מחזה מרהיב לראות אותו רוקד עם כל זקני החסידים, עם כל בית ישראל, בתוך עמו הוא יושב, הוא היה כולו מלא בדבקות. כל מי שנסע, זה השפיע עליו מאד ולאורך זמן.

הרב ד"ר בן ציון רוזנפלד

על משכנות הרועים*

בעלותי למירון בשנים שעברו שמעתי אומרים: "הרב נריה נמצא כאן". הרב עבר והמשיך לדרכו, חמימות מתפשטת בגופי ואני נע לעבר דלת הכניסה. שם ליד ציונו של רשב"י, בפניה הימנית, עומד היקר באדם, כולו הוד והדר, קדושה אופפתו. הוא מתפלל על עם ישראל, על כבוד השכינה, עליו ועל משפחתו, אולי על תלמידיו, את תוכן תפילתו אין באפשרותי לדעת. חיכיתי עד שסיים הרב את תפילתו, וליויתי אותו לכיוון מקום הריקודים. ברגע שהבחינו תלמידיו הצעירים בנוכחותו - נדחפתי למרחק רב, כאשר חגורה כבדה של אהבה סוגרת עליו. תלמיד נשאר תלמיד, והצלחתי לחדור מבעד לחגורת האהבה, בכוחה של אהבתי שלי. הרב נריה ביקש מ"הכליזמרים" שינגנו מניגוני מירון, וכאשר התחילו "ואמרתם כה לחי", התלהב הרב מאוד ואף עשה שינויים אקטואליים בחלק מהבתים. בשלב מסוים עזב הרב את מעגל הרוקדים, לקחני בידו ויצאנו לכיוון חדרו בישיבה. בדרכנו פגשנו אנשים מכל גווי הקשת של החברה הישראלית, חסידי ברסלב וחסידי לא מזוהים, זקנים וצעירים, בני עדות אשכנז ובני עדות ספרד, רבנים ו"סתם" עמך בית ישראל, וכולם מקבלים אותו באהבה. בין גברא לגברא, דברנו קצת על הישיבה וקצת בענייני חינוך ונפרדנו. לו ידעתי שזו לי הפעם האחרונה שנהיה יחד במקום קדוש ונורא זה - יתכן ולא הייתי נפרד ממנו, אך דברים אלו אינם גלויים לנו.

בשנת התשנ"ו התלבטתי האם להגיע להילולא במירון. מחד, מה שהיה - שוב לא יהיה, ומאידך צריך להמשיך את המנהג, גם אם במידת מה זה פוגע בזכרון האישי - הרי צריך להנחיל לדור הצעיר את אשר זכינו אנו לקבל. ירדנו מהאוטובוס והתחלתי ללכת מהר, נכנסתי למתחם הציון וניגשתי מיד למקום בו ראיתיו מתפלל אשתקד. כשגמרתי לשפוך את לבי לפני ריבונו של עולם, הלכתי לכיוון הרוקדים, נכנסתי למעגל, אך לא יכולתי לרקוד. פרשתי, ועברתי בכל אותם המקומות בהם ראיתי או עברתי עם הרב בשנה שעברה, כאילו הייתי צריך להיות בטוח שהוא אינו מסתתר. רק אחר כך יכולתי לגשת לריקוד האמיתי.

חשתי שהרב לא הסתתר. הרב היה בכל פינה ופינה, בכל פרצוף שמח, טהור וקדוש של תלמידיו, הרב היה בתוך ליבו של כל אחד ואחד, ורוחו על המקום כולו. הרגשתי כאילו מתאחדים נשמותינו שלנו עם נשמת הרב, ונשמתו עם נשמת רבי שמעון בר יוחאי ובנו, עד שנהיינו כולנו כאחד. שירת

* הדברים נכתבו בציונו של רשב"י במירון, אדר לז' באדר תשנ"ו.

קודש עולה מעלה ונוגעת בכסא הכבוד - "תהא השעה הזאת שעת רחמים ועת רצון מלפניך" (מתוך "אבינו מלכינו"), "ויקבלו כולם את עול מלכותך" (מתוך "עלינו לשבח"), "כי אין לנו מלך אלא אתה".

הרב אורן לש

הילולת ז' באדר האחרונה של רבנו בקבר רשב"י

מימין לשמאל: זאב אלק, הרב אורן לש, הרב נריה זצ"ל, משה בוקובסקי
(ממשחררי מירון ומותיקי מושב מירון)

אחדות וקדושה

אי אפשר לדבר על חודש אדר ופורים מבלי להזכיר את ז' באדר, יום ההילולא במירון, יום לידתו ופטירתו של משה רבינו ע"ה. "חלק רב לרב נריה, בקיום אותו הנוהג היפה לקיים שם, שנה בשנה, ביום זה ההילולא לזכרו של הרעיא מהימנא" (ראה בספר "מירון" לר' יוסף הגלילי עמ' 123). פעמיים זכיתי לראותו שם בז' באדר והחוויה לא נשכחה מלבי. בפעם הראשונה, בהיותי תלמיד בישיבה בשנת הראשונה, הרב לקחנו אתו, הגענו יום אחד לפני כן וטיילנו קצת באזור. בבקר ז' באדר, קמנו אל תוך הקור הגלילי העז ששרר בחוץ, ולא הבנו בדיוק מה קורה. ואז, הרב כינס אותנו לתפילת שחרית, עבר לפני התיבה, ולאט לאט התחלנו להרגיש אוירת קדושה מיוחדת, שהלכה והתחזקה כאשר החלו הרקודים החסידיים המסורתיים, שהרב דואג לשתפנו בהם, ואף הוא נוטל בהם חלק. הרקודים המשותפים, בין חסידים חובשי שטריימל, לבין חניכי בני עקיבא חבושי הכפה הסרוגה, השפיעו עלי מאוד. ראית כאן אחדות בעם ישראל הלכה למעשה.

זה היה אחד הדברים המיוחדים ברב. שילוב הכל: חסידות וציבור של בני עקיבא, פתיחות והקשבה לצבור החילוני, בירורים הלכתיים מחד, ורעיונות עמוקים מספרים פנימיים מאידך. והכל ארוג ושזור במנגינה פנימית מיוחדת.

הפעם השניה, היתה בשנותיו האחרונות. היה זה במוצאי שבת. הרקודים התנהלו כמיטב המסורת, כשחסידיים עוברים ומחלקים בחוץ מזון ל"מלוא מלכה". לפתע פשטה השמועה: "הרב נריה מגיע". ואז, מוקף בעשרות תלמידיו מהישיבה בכפר הרא"ה, נתגלה הרב, וחייך אלינו במאור פניו. רבים נגשו ללחוץ את ידו ולרקוד בקרבתו. הוא רקד בדבקות ובקדושה. היתה זו הפעם האחרונה שראיתיו.

נדב טל

ממשה עד משה

בְּשֵׁתֶם
זָרַח וְחָצִי דְבָרִים
וְהַדְבָר נָדָם
עָלָה אֶל הַר הָעֵבְרִים
(מִנְהָ וּמִנְהָ הַזְדַּקְרוּ הָרִים וּמִלְאָכִים בִּינֵיהֶם)
מִעֲרָה נִפְתְּחָה בְּלֹא אָמַר, מִכָּה סְנֹרִים
בְּלֹא סִימֹן לְבָאוֹת
לִיתוּמִים שְׁשִׁים רְבוּאוֹת.
אַחַר כֵּךְ נִמְתְּחָה נִשְׁמָתוֹ וְנִתְפּוֹצְצָה
זָרְעִים זָרְעִים
שֶׁהִטְמִין אֲדוֹנָיו
בְּדוֹר דוֹר וְדוֹרָשָׁיו
דוֹר דוֹר וְדָבָרָיו
בְּשִׁבְעֵי בְּאֶדְר הָיָה רַבְּנוּ
(אִף הוּא מְאוֹתָם הַזָּרְעִים שְׁנַבֵּט)
מִוֵּרָה אוֹתָנוּ
"קוֹמֵנוּ וְנַעֲלֵה-מִירוֹן
אֶל אֶרֶץ הַגְּלִיל וְהַתְּאֵנָה"
גַּם הַיֵּית לְאֶרֶץ הַשְּׁבִילִים נָד
לָנוּ בְּרֹאשׁ מִכְּסִיף
אֶת כְּסוּפֵי רַבְּנוּ עִם
סֵבֶר הַצִּיּוֹן בְּזוּהַר
עֵינֵינוּ הַצְּמֵאוֹת לְחִזּוֹת בּוֹ
עֶבֶד ה' חִפְּשִׁי עִם הַמֶּלֶךְ בְּמִסְבּוֹ
קִלְרֵנִית מִתִּיפֵחַ, מִחֹלֶל, בְּרִקּוֹד
תַּחֲזִית הַמַּתִּים שְׁלוֹ.

שיר לכבוד מו"ר הרב משה צבי נריה זיע"א

מקום בחר בשמיא, עם רבינו ראי"ה, זה מבני העליה.
שלום רב על משכבו, מה יופיו ומה טובו, דובר אמת בלבבו.
העלה על הגבעה, שלושה עשר בני חבורה, שם לימד אותם תורה.
צדיק יסוד עולם, גילה מדרש הנעלם, וחידש את העולם.
ברוך הוא מפי עליון, קדוש הוא מהריון, חבצלת השרון.
יצא בעוז ותעצומות, יסד את הכיפות הסרוגות, בדרכו ימשיכו הדורות.
נחמד מאד למעלה, זכה ליקר וגדולה, כתר עליון לו נגלה.
ראות פניו המאירים, בשבתו עם תלמידים, בשעת רעוא דרעוין.
יסד כמה ישיבות, הן בארץ פזורות, כך נגלו האורות.
הישיבה לו נחמה, אור לדור התעיה, עד לבוא הגאולה.
ביקש קדושה לנפשו, עירוני נפש לצאנו, בטהרה יצאה נשמתו.
רבות פעל לאומתו, על עמו שפך שיח לפני קונו, נזכה לראות בתחיתו.
פתח פיו בשירה, הפיץ תורת ראי"ה, חיזק את בני עקיבא.
תורתו מגן לנו, היא מאירת עיננו, הוא ימליץ טוב בעדנו.
חידש כמה הליכות, הן בספריו סדורות, אמרותיו טהורות.
ישקיף עלינו ממעונו, ויראה את פריו, זה טובו וזה שכרו.
הועלה בסערה, ביום ה"גאולה", יזרו את הישועה.

נכתב ע"י תלמידו מוקירו
בנעימת ר"אמרתם כה לחי'
ז' אדר תשנ"ז

פורים

להשביח את הכוחות!

אבא הסביר בשני אופנים את הפסוק: "בשוא גליו אתה תשבחם" (תהלים 95, י).
(א) הפירוש המקובל - תרגיע אותם.
(ב) תשביח אותם, מתוך כוחה של אותה התנשאות - תרומם אותם יותר גבוה.
כך נהג אבא בפורים. כשהיה ויכוח בצוות, אם להניח לחבר'ה להשתובב ואף להשתתף עימם תוך ניסיון להכוונה, או לדכא את ה"התפרעויות", עמדתו של אבא היתה שיש לנצל את אותם כוחות ולהשביח אותם.

מפי הרב נחום נריה

ממלכה של שמחה

ידוע הביטוי "פורים כפורים". הרב נריה האמין בזה בכל לב, והדרך שבה הביא זאת לידי ביטוי היתה אופיינית לדמותו רבת הגוונים. אם ביום הכפורים היה מכונס בתוך עצמו, מרכז את כל כוחות הנפש לריכוז בתפילה, תחנונים, בכיות ותשובה, הרי שבפורים ובכלל בחודש אדר היה הרב משוחרר לחלוטין, היה יוצא מכל המחיצות הרגילות. השמחה אצלו לא התבטאה רק בכוס של משקה, אלא בכל דרך, בכל נימי הנפש. אף את תלמידיו עודד לעשות כן, והם, כמובן, לא החמיצו את ההזדמנות. התלמידים היו משוחררים לעשות כאוות נפשם. היתה אוירה של שמחה באויר. פשוט שמחה מרנינת לב, שחרור מעודן של נטיות הלב.

כך למשל, כבר מתחילת אדר, כוסי קירות הישיבה במודעות היתוליות על הווי הישיבה, דמויות מהצוות ועוד. ברור היה לכל שזה בהשראתו, או לפחות בהיתרו, של הרב נריה. זו היתה מהותו של הרב נריה בפורים. הוא לא ראה בזה ניגוד ליום הכיפורים אלא השלמה, ובדרך זו ניסה לחנך את תלמידיו.

פורים היה חג צבעוני, מגוון מאוד - מודעות, ריקודים, רב פורים, תוכניות, הצגות. הכל כדי שהשמחה תהיה מלאה. שמחה מכל לב שבאה לידי ביטוי בכל דרך אפשרית.

חכמי ההלכה לא כל כך אוהבים מנגינות מיובאות, ביחוד ממקורות זרים (יש לזה כמה וכמה מקורות, ואכמ"ל) אדמו"רים הרבו להשתמש גם במנגינות "חיצוניות". הרב נריה היה מומחה לקליטת מנגינות. דרכו בקודש היתה "גיוור" מנגינות. כך, למשל מנגינת "בראשית היתה מחשבה" היא, כמדומני, מנגינת מלחים רוסית שאותה קלט מקרובת משפחתו. אפילו בימים הנוראים שילב שירים שונים,

שירי פלמ"ח ועוד. מובן שפורים היה זמן של יבוא מנגינות רבות מכל המינים והסגנונות. כך למשל בתפילה היו חזן ומקהלה, ששרו קטעי תפילה במנגינות ממצעד הפזמונים הלועזי. הוא לא התנגד ואף ניכר שנהנה מכך.

אני הייתי גבאי בפורים, והמירתי את פיו בכך שלא העליתי אדם מסויים לתורה כפי שביקש הרב נריה. מובן שאחר כך הצטערתי, ואף התנצלתי, אך באותו רגע נכנסה בי רוח שטות של פורים. והרב לא התנגד ולא העמיד את דבריו, אף שראיתי שכואב לו הדבר.

הוא נתן לתלמידים לנהל **ממלכה שלימה**, ממלכה של שמחה. ובאופן כללי - מה שנראה לו נכון וטוב, נעשה בצורה ברורה ומלאה ללא גמגומים.

הרב ד"ר בן ציון רוזנפלד

לחוג את פורים בישיבה

הרב נריה הקפיד מאוד שהישיבה כולה תחוג את פורים בישיבה, ולמרות שידע על המעללים הצפויים של השמיניסטים בפרט, והישיבה בכלל, התנגד לשליחת התלמידים לתקופת הפורים הביתה או לשבוע ישיבה וכד'. אלא רצה לאפשר להם לחוג את הפורים במסגרת הישיבה, אך בצורה מבוקרת. הוא הקפיד לבוא לצפות בטכס ההכתרה. בשבת זכור היה הרב נריה רוקד עם רב פורים (שהיה בדרך כלל תימני), ריקוד תימני בחדר האוכל, לקול פיוטי התלמידים. אך אם נראה היה לו ש"דברי התורה" של רב הפורים בסעודה, לא כללו גם קצת דברי תורה אמיתיים בתוכם, דרש שיאמר גם דבר תורה רציני בסעודה.

קובי לוי

עליך ללמד יזתר!

למרות שבזמננו נעדר הרב נריה רבות מהישיבה עקב צרכי הישיבה ועסקי ציבור דחופים, הצליח ליצור קשר עם רוב התלמידים, והיתה לנו תחושה שהוא מצוי בכל הנעשה.

הזכרון החזק שלי הוא ה"פורים" הראשון בישיבה בו "קשרו" את הרב נריה (דומני אנשי שבט "נחלים"), וכפו עליו להבטיח שיימצא יותר בישיבה ושיתן יותר שיחות וכיוצא בזה. אגב, פורים בישיבה היתה חוויה מיוחדת במינה. בתפילה החל וכלה בבקור אצל הרב נריה בביתו - כש"נאלץ" לדרוש "פורים-תורה".

הרב שלום כהנא ז"ל

ראש הישיבה משתתף בהפגנה

בתקופת היותי בשמינית נעשו נסיונות במוסדות חינוך רבות, לחסוך בהוצאות מאכלי הבשר שהיו יקרים מאוד באותה התקופה. אחד הרעיונות היה השימוש ב"סויה". עוד לא היו אז נקניקיות

ושניצל "טבעול" וכיוצא בזה, ונעשו כל מיני כתיבות מסויה, שטעמם לא ערב כלל לחיך התלמידים. הוחלט בועדת שבט לצאת למשך חודש אדר ופורים, למאבק ב"סויה". מעל דלת חדר האוכל נתלה שלט "היכל הסויה", והמאבק החל ברבדים שונים. באחת ההזדמנויות ניגש אלי הרב נריה, ואמר לי במבט של מחנך כואב: "רפי, אני ממש מתפלא עליכם". חששתי בתוכי שהוא רוצה להעיר לנו, על זלזול באוכל. הרב נריה מאוד הקפיד בענין "כבוד המזון" ואי הבזבוז, "ובל תשחית". אך לא כך - הרב המשיך והסביר: "כיצד יוצאים למאבק בלי המנון"? - ואז חיך חיוך רחב, הוציא עט ונייר וישב לכתוב המנון - וכאשר סיים, ביקש שקט, נעמד בחדר האוכל והחל לזמר:

"אוייה אויה להיכל הסויה,

כי כולנו רעבים!

הבה נשבות, ונאכל פחות,

עד שהמחדל יחדל!"

וחזר שוב ושוב על השיר, עד שכולנו למדנוהו, והשתמשנו בו כהמנון המאבק. המאבק, אכן הצליח ולמשך תקופה ארוכה לא קיבלו בשולחנותינו "סויה". כך היה הרב נריה שותף למאוויו לב התלמידים. דבר זה היה בכל השנה, אך קיבל כל שנה ביטוי מיוחד בחודש אדר ופורים בפרט.

רפי קפלן

קבלת פנים זמזה לאורזים בלתי קרואים

שלחו לנו הודעה משיבת "נחלים" (שם למדתי קודם): רפי, ה"שביעיסטים" מתחלפים, אנחנו נשאל אליכם את החברה שלנו, ותשלחו את שלכם הנה. נטפל בהם "כמו שצריך".

ה"שביעיסטים" הגיעו ושכבו לישון. באמצע הלילה לקחתי כמה חברה, וגנבנו להם את כל הנעליים. שמנו בשק בארון בחדר שלי. בבוקר מתעוררים - איפה הנעליים? הם באו לתפילה בגרביים. הרב נריה אף פעם לא דיבר לפני סוף התפילה. הפעם ניגש אלי: "רפי, יש לנו פה אורחים. תזדרז לחדר האוכל, תגיד למזל שיש הרבה אורחים, שתשים על השולחנות של השביעית הרבה גבינה... (מזל שמה לא רק גבינה אלא גם פודינג וכל טוב)... בדוק שלא לקחו את עניין הנעליים קשה.

בחדר האוכל, כשנכנס הרב נריה, פחדו ממנו האורחים, מי יודע מה יגיד להם? להפתעתם הרבה ניגש הרב נריה כשהוא מלטף, מתעניין, מעודד לאכול: וכדרכו: "מי אתה? אהה, אבא שלך הוא... וסבא שלך..."

ביקש מה"שמיניסטים" לטפל בהם. אלי פנה בשקט: אתם יכולים לבדוק מה עם הנעליים? הכנו טכס עם חצוצרה, טכס החזרת הנעליים. בטכס דיבר הרב נריה: "נפגעת: שמעתי ששני חברה מנחלים אומרים: באנו לראות את השלטון בכפר הרא"ה, איזה שלטון? נפגעת! אם שלטון, אז שלטון תלמידים...". בצאתם לדרכם חזרה, צייד אותם בפירות.

לאחר ימים ספורים הגיע מכתב תודה נרגש מתלמידי ישיבת נחלים, מלא התלהבות מכפר הרא"ה.

רפי קפלן (מתוך דברים שבעל פה)

ראש הישיבה וגם הרמ"ם

בפורים אחד, הגזימו החבר'ה. הם החליפו את הפסוקים בכיפה של בית המדרש. בדיוק עמדו להגיע אורחים חשובים, והרב הרלינג קרא להם, והסביר שלא טוב שהאורחים יחשבו שאנחנו צוחקים מפסוקים. אם לא נוריד, הם לא ישתפו פעולה בעיני פורים. עמלנו לילה שלם לתלות, וזו היתה עבודה קשה להוריד.

אחרי דיון בו נשמעו דעות שונות, הוחלט להוריד: "ראש הישיבה והרמ"ם כל כך אתנו, אם מבקשים דבר אחד, אז מה הויכוח?..."

החלטנו לעשות "בר מצוה" לרב בירנבוים. הכנו דרשת בר מצוה, והוא ענב עניבה, כנאה וכיאה. הרב נריה השתלב במעמד "הנרגש", ודרש דרשה אמיתית.

רפי קפלן (מתוך דברים שבעל פה)

הדור קבלוה - בכדור קבלוה

ובהגיע ימי הפורים נקבעו קבוצות למשחק כדורגל בישיבה: נבחרת תלמידים ונבחרת רמ"ם מורים ומדריכים. היה אבא מצטרף לנבחרת, אף הוא היה במגרש המשחקים. מה היה תפקידו במגרש המשחקים: קיצוני שמאלי, קיצוני ימני, או חלוץ מרכזי - איני זוכר. ברור לי ששערים רבים לא הובקעו במשחקי הכדורגל באדר. מאידך במשחקים אלו, הוא ונבחרת הרמ"ם הבקיעו וכבשו לבבות תלמידים רבים שנפתחו ונתאחדו עם רבותיהם - הבקעת שערים ויחוד לב לתורה כאיש אחד בלב אחד!

אף ששחקני הכדורגל היו מוכרים לו, השוער של נבחרת ישראל, חודורוב, היה בן בית בשיחותיו לפני התלמידים. בשנה"ל תשנ"ו בימי מחלתו, נשא דברים לפני הורי התלמידים, שבאו לישיבה, והזכיר את חודורוב והצטיינותו. המה ראו כן תמהו, הרי היום הוא אינו משחק ואינו כוכב כדורגל? - אולם הוא רצה לרענן את הזיכרון של ההורים בנוכחות בניהם - "ומביא גואל לבני בניהם".

הרב נחום נריה

כי מרב פורים תצא תורה

אבא שיתף פעולה במיני רב פורים. הוא עודד את הבחירות ל"משרה" זו, ואף השתתף בהם בעצמו. ופעם חיבר שיר, בזו הלשון:

רבני פורים
כמו גפרורים
לנו יאירו בזוהר תורתם
אש בלבבות
אור בנשמות
לכל ישראל אור במושבותם¹

הרב נחום נריה

שזתפות הדרדיות

עוד לפני ראש חודש אדר, החלו התלמידים בהכנות לפורים, שהתמקדו בתחילתן בהכנות לבחירת רב פורים. לכל שבט מועמד משלו. וה"פלקטים" היו מלאים "תעמולת בחירות" לרבני פורים. בתחילת אדר היתה נערכת ההכתרה ברוב עם. בית המדרש העליון (שתחת הכיפה המפורסמת) רוקן מרהיטים על מנת שיכיל את כל הישיבה. במהלך הערב, שהיה מלווה גם בשאגות ותיפוף על פחים על מנת לפאר ולהאדיר את המועמדים, נשאו המועמדים דרשות היתוליות, עליהם עמלו שעות רבות יחד עם חבריהם. הרב נריה סמך שתי ידיו על הרבנים הנבחרים (בדרך כלל מהשביעית והשמינית), רב ספרדי ורב אשכנזי.

לרב נריה היתה הבנה רבה לנפש התלמידים, וניתן אולי לומר שבאדר ניתנה להם יד חופשית יותר מהמקובל, כך שיכלו לקיים בהידור רב את מצות "ונהפוך הוא" (אסתר ט, א). כל בוקר הקירות היו מלאים "פלקטים" חדשים, חלקם מלווים הטחת ביקורת קשה ולעיתים אף עלבונות, בישיבה ועובדיה. בליל שבת זכור בסיום הארוחה, הגיעו חלק מהרמ"ם מבתיהם, וכן החלה תחרות חרוזים (וי-קה קה) בין הרמ"ם והתלמידים, שהיו מצליפים אלו באלו עד שנגמרו החרוזים. סעודה זו נמשכה זמן רב, כי לאחר החרוזים, החלה מכירה פומבית של התפילות והעליות, כפי שנהוג בקהילות מסוימות כל השנה. אלא שהמטבע במכירה זו היה בקבוקי בירה (שבמקרים רבים, הקונים לא היו מסוגלים לעמוד בהתייבוייתיהם) למסיבת פורים. בתפילות - היה רב פורים יושב במזרח ומנהל את התפילה, לעתים היה מרשה לעצמו לעצור את התפילה על מנת להעיר הערות שונות, כגון: "נא להעיר את השמיניות" או הסבר של פסוק מסוים בהפטרה. תפילת ערבית בפורים, היתה בלווי מקהלה, ששרה את רוב התפילה במנגינות של שירים מוכרים, חלקם חסידיים חלקם אחרים.

בבוקר, בסיום תפילת הפורים, לא היה חפזון לרוץ מיד לתחנת האוטובוס. התלמידים נכנסו לחדר אוכל, וסעדו בנחת, נתנו משלוח מנות אחד לשני. הרב נריה נהג לומר, שרצונו שכל תלמיד לא יסתמך רק על משלוח המנות המשפחתי שההורים שולחים לשכניהם, אלא כל אחד יקיים לעצמו

1 יש להעיר כי מכת החושך, שבה לכל בני ישראל היה אור במושבותם היתה בחודש אדר. עיין "תורה שלמה" על פרשת בא.

מצוה זו. וכיון שאין לתלמיד בישיבה מה לשלוח - יזכה בקנין משיכה באוכל שקיבל מהישיבה לסעודה, ובאמצעותו ישלח מנות, והעיקר שיקיים את המצוה בעצמו.

לאחר הסעודה עוד התקיים משחק כדורסל בו התמודדה נבחרת התלמידים עם הרמיו"ם. רבני פורים חיזקו את נבחרת הרמיו"ם, דבר שלעיתים הקשה מאד על התלמידים לנצח. רק לאחר המשחק נסעה הישיבה הביתה.

באחת השנים חלה הרב נריה, ומיד לאחר קריאת המגילה של שחרית חזר לביתו. קבוצה של תלמידים החליטה, שלאור מחלתו חייבים לשמח אותו בביתו, כי הרי את השמחה שהיתה בישיבה - הפסיד. לאחר משחק הכדורסל - התעכבנו עוד שעה קלה בביתו בריקודים ובשירה, והשמחה היתה רבה. כשעמדנו ללכת, הושיב אותנו הרב נריה, ואמר קצת דברי תורה בעניני פורים והמגילה, והוסיף: שיהיה לכם מה להגיד בבית בסעודת פורים. כאן אולי ההזדמנות לציין, שאת המילים "תגידו בבית", היינו שומעים ממנו פעמים רבות, במיוחד לפני חגים. הרב נריה ראה חשיבות מרובה, בהחדרת החינוך שהבנים מקבלים בישיבה, אל תוך בתיהם. לא בכל הבתים שמהם באו התלמידים, התנהלו החיים הדתיים כפי שהיו בישיבה, ולעיתים, באמצעות הבנים, התחזקה גם יתר המשפחה. נושא כמו הפרשת תרומות ומעשרות, לא היה מוחדר תמיד בכל שכבות הצבור. התלמידים נתבקשו בכל פעם להזכיר זאת להוריהם. לפני פסח, שימשו התלמידים כשליחים לדבר מצוה, לומר להורים שחשוב להקפיד על זה ועל זה. כגון המצות, שהינן המאכל היחיד בפסח שנעשה מדגן, ואם אינן עשויות בהקפדה הראויה - אפשר גם להכשל בחמץ ממש, ולכן ראוי לבדוק היטב מאיזו תוצרת קונים. ועוד ועוד הנחיות רבות, שהוחדרו לבתים דרך הישיבה. הישיבה היתה מורכבת באופן עקרוני, מבתים שייצגו את כל שכבות העם, ולכן היה מקום להעברת מסרים חינוכיים גם להורים.

הרב זאב נחושתן

"חנך לנער"*

"חנך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה" (משלי כב, ו)

מלמדנו הגר"א (בפירושו על הפסוק): "על פי דרכו - [לפי] דרך מזלו וטבעו כן תחנכה לעשות מצוות, ואז גם כשיזקין לא יסור ממנה. אבל כאשר תעבירהו על מזלו - עתה ישמע לך, מיראתו אותך, אבל אחר כך בעת יוסר עולך מעל צווארו - יסור מזה, כי אי אפשר לו לשבר מזלו". יפים ונעלים הם דברי הגר"א, אך האם באמת ניתן לחנך בדרך זו נער, ציבור, דור? - אחת העיתים, בה נבחנת דרך זו שמציב הגר"א, היא בתקופת הפורים. תקופה שבטבעה רוויה מתחים, חלקם גלויים וחלקם סמויים, חלקם חיוביים וחלקם פחות, בין התלמידים עצמם ובין התלמידים לרמיו"ם, למורים ולעומדים בראשם. - "בישיבה אוירה של ערב פורים" כותב לי הרב באדר התשמ"ה, "עשו כמה דברים מוצלחים וכמה דברים לא מוצלחים, ואני תפילה שהכל יהיה ללא תקלות, וליהודים תהיה אורה ושמחה וגו'".

* דברי הרב המצוטטים הם מתוך דברים שבעל פה.

אך תפילה זו, רצון זה, לא גרמו לרב למנוע מתלמידיו את אותה שמחת חודש אדר, שמטרתה להביא לידי שמחת פורים אמיתית, כפי שכותב הרב זצ"ל בסידור (עולת ראי"ה חלק ב): "...כדי שיגיע האדם למדרגה זו של שמחה, הראויה לעבודת ה' השלימה, צריך היה לעורר את כוחות הנפש על ידי השפעתן של פעולות חיצוניות".

בחודש אדר, שלא כמו בזמני מועד אחרים, היה הרב משוחרר מלחץ ה"שחרורים", כך שאת כל זמנו ומרצו יכול היה להקדיש לזרימה עם התלמידים בעניני החודש, כאשר האמת היא שבסופו של דבר ברוב המקרים אנחנו זרמנו איתו. בט"ו בשבט, טרם הספקנו לחשוב על עניין הפורים בצורה רצינית, היה הרב פונה לתלמידי הכיתות ומבקש: "שכל מחזור בישיבה ישתדל להכין תוכנית לפורים. מעולם לא הסכמתי שלתוכנית של פורים יש זכיון מיוחד של השמינית. כל הישיבה לא צריכה להיות פסיבית".

אך הרב אינו מסתפק באמירות בעלמא, ותוך כדי הדברים ניתן גם להבחין כיצד מנתב הוא את הפעילות: "כשהשתתפתי במסיבת חנוכה שלכם, ראיתי שיש לכם כוחות דרמטיים של שירה, של זמרה, של הצגה, כל הכבוד" (הרב לא שכח אף פעם הזדמנות לשבח מחזור או תלמיד, ואף היה אומר לרמ"ם שכשם שזוכרים הם להעיר כשצריך, כך גם צריך לזכור לשבח) "אז אנא תרחיבו את הכוחות הללו, תרכזו אותם, תעשו כל מיני דברים, קטנים או גדולים יותר, כידי ה', כל מיני פטנטים והפתעות. אולי תעלו גם אתם רעיונות איך לעשות, והעיקר לעשות גם בשטח הזה - "דבר אל בני ישראל ויסעו" (שמות יד, טו), קדימה!"

הרב לא היה מה"מתכופפים" בחודש אדר, ומהמחכים "עד יעבור זעם" (ישעיה כו, כ). יש לזרום עם הגל! יש לדעת איך להשיט את הסירה! הוא דרבן ודחף, הציע והמליץ, וכשהיה רואה תופעה של איבוד שליטה, היה כהרגלו, תוך כדי שיחת השבת או מוצאי שבת, בדרך "הלקח והלבוב"¹ אומר: "...אנחנו בתוך השלושים ימים שלפני פורים, ושוב, בדרך הטבע, מסביב לפורים, יש כל מיני ביטולים וכאילו מצב רוח קליל יותר. וצר לי לומר, שלפני כמה שנים, שנה שנתיים, היו לנו בחורים שממש הרסו את עצמם בעסקי פורים...בישיבת מורים מתברר, שיש ירידה תלולה, מה קרה? בין כל המורים היה מכנה משותף אחד על הירידה בגמרא, על הירידה במתימטיקה, ירידה באנגלית, ירידה בכימיה, פיזיקה, הכל ירידה - "פורים". פשוט כואב הלב: הישיבה עושה מאמצים, ההורים עושים מאמצים, וכל זה הולך לטמיון בגלל איזה תעלול שלא שווה הרבה.

אז אנא, בחורים, ככל שתעמדו על המשמר של עצמכם, שלא לבזבז זמן על דברים בטלים, כי הזמן שלכם יקר מאוד, זה תורם לכם הרבה מאוד, יכול לעזור לכם הרבה מאוד. אז אנא, ככל שתחשבו על הדברים הללו כבר עכשיו, ותתגוננו, אז תינצלו מאותו עניין של מה שקוראים לזה "הפסיכולוגיה של העדר". ראיתם ודאי עדר כבשים עובר על פני הכביש. רוב הכבשים אפילו אינם מסתכלים, הם מכניסים את ראשם בין שני כבשים אחרים וצועדים קדימה. לזה קוראים "הפסיכולוגיה של העדר". כולם רצים ככה - הוא גם כן רץ. לא בוחן, לא בודק: לאן הולכים? האם הדרך נכונה? אז אם הכבשים הראשונים או התיש שבראש העדר, הולכים בדרך עקלתון, כל העדר

1 מלים אלה מתוך פיוט הנאמר בתפלת שחרית לשבת ויום טוב, נוסח ספרד, והמשמעות כאן היא: תוכחה בדרך נעימה-המע.

אחריהם. בן אדם צריך להשתדל לשמור על הזהות שלו, על האני שלו, לא להיגרר אחרי מה שאחרים עושים, לחשוב - זה טוב בשבילי או לא טוב בשבילי? יש לפעמים בחור שהוא יכול להרשות לעצמו: גם אם לא יקבל תשע יקבל שמונה, אבל אתה, שאתה מקבל שבע וחצי או לפעמים את השבע, אז אתה צריך לשמור על עצמך קצת יותר, אתה נמצא על הקו האדום. אז גם ההוא לא בסדר, אם הוא יכול לקבל תשע שיקבל תשע, אבל אתה ודאי שצריך לשמור על עצמך ולא להיגרר. לעשות את חשבון הנפש שלך, אז אנא, בחורים, אנא, רק את טובתכם אנו רוצים. ועכשיו כמה מילים לעניין החיובי, שוב על פורים: תשאלו ערבים אם הם יודעים מה זה פורים. אז ערבי יודע מה זה פורים, יגיד לכם מה זה? - "עיד אל מסכרה". אלה שיודעים ערבית, יודעים בדיוק מה זה "עיד אל מסכרה", נתרגם את זה לעברית "החג של הצחוק". מה יודעים הערבים מיפו שבאים לתל אביב בפורים? - שמופיעים ברחובות אנשים מחופשים בתחפושות שונות, ילדים מחופשים, עליזים, שמחים - "עיד אל מסכרה". ובמה מוטרדים ילדים לפני פורים? - אתם זוכרים את זה טוב מאוד מתקופת הגן: למה אני אתחפש? - ספן, טייס, קאובוי, אסקימוס, כל מיני שמות. אני נותן לכם רעיונות להתחפש? והורים, אמהות, מוציאים כספים על הדברים האלה: תחפושת של ילד, של ילדה. בסופו של דבר הפכו מפורים ערב מסכות ויום של מסכות.

הבה נפתח מסכת מגילה, נפתח שלחן ערוך, אגב, אין הם נקראים הלכות פורים אלא הלכות מגילה, כי העיקר של פורים זה מגילת אסתר, קריאת המגילה ואחר כך משלוח מנות איש לרעהו, מתנות לאביונים וסעודת פורים בצוותא. אבל ראשית כל, קריאת המגילה שחכמינו ז"ל קבעו לה מסכת מיוחדת - מסכת מגילה, זכות מיוחדת. הירושלמי אומר (מגילה ב. ז) זכות מיוחדת שקבעו לפורים מסכת. אז כששואלים בחורים צעירים מה הם יודעים על פורים, אחד הדברים שאני כל שנה שואל בחורים, היא מתי תלו את המן? מה תאריך ה"אירצייט" של המן? מה יום הזיכרון שלו? הוותיקים כבר יודעים את השאלה הזאת תמיד, עם החמישית, עם התלמידים החדשים של השישית, חוזרת אותה התופעה. מתי תלו את המן? לא, לא תלו אותו בפורים בכלל. כמובן, לא אגלה לכם את הסוד. עכשיו תעינו בתאריכים במגילה, אז תמצאו את זה בקלות מרובה. רק תבדקו את התאריכים, תשימו לב אל התאריכים. והתאריכים מפורשים במגילת אסתר: מתי יצאה גזרת המן, מתי היה המשטה הראשון, מתי השני. הכל כתוב, אלא שלא שמים לב, וחלק גדול מהציבור יודע על פורים רק את מה שסיפרה הגגנת: "לכולנו לכולנו כתר על הראש, כל אחד מאתנו הוא אחשורוש", זה מה שהוא יודע. האמת היא שזה עולם מלא, יש גדולים שהלכו בעקבות חכמינו ז"ל, וכמו שחכמינו ז"ל קבעו מסכת מיוחדת לפורים, מסכת מגילה, כך גם הם חיברו ספרים מיוחדים לפורים. רבי שלמה אלקבץ שאת ה"לכה דודי" שלו אנחנו שרים בכל ליל שבת, חיבר ספר מיוחד על פורים "מנות הלוי" (הוא היה לוי). מהר"ל מפראג חיבר ספר מיוחד על מגילת אסתר: "אור חדש". פרשנים גדולים, פירשו את המגילה. היה פרשן גדול, רבי אליעזר אשכנזי, חיבר כמה ספרים חשובים, וביניהם ספר מיוחד - "יוסף לקח" על מגילת אסתר: באריכות, בהרחבה, בדקדוק של כל מילה ומילה, פירוש נפלא. ואפשר למנות עוד ועוד. אנחנו בשנים האחרונות משתמשים, נעזרים, בספרו של הרב יהושע בכרך: "כתבוני לדורות". ידיד ותיק שלי עוד מהשיבה. לפני כמה שנים נפגשתי איתו, דברנו על הספר שלו, אמרתי לו: השתמשת בספר הזה גם כן כשכתבת ספר? הוא אמר לא. הוא אמר הלכתי לאוניברסיטה, לספריה הלאומית, רציתי לראות ספרים על מגילת אסתר. נתברר שיש מאתיים ספרים על מגילת

אסתר. נו! הוא אמר, וכי יכולתי לעבור על כל מאתים הספרים?! אז כל אלה המחברים היה להם מה לעשות. עיינו, העמיקו, למדו, עבדו.²

בחורים, בתוך שלושים יום לפני פורים זה הדבר הפשוט ביותר. ראשית כל מגילת אסתר עם רש"י, בחלק גדול של חומשי שמות נמצאת מגילת אסתר כזאת. בחלק גדול של מקראות גדולות, נמצא גם "תרגום שני" עם "פתשגן הכתב". זה מדרש יפה על מגילת אסתר, שמביא שם כמה וכמה אגדות. זה דבר בהישג יד לכולכם, מגילת אסתר עם רש"י ומקראות גדולות עם "תרגום שני", זה אפשר להשיג. אחר כך במסכת מגילה. אל תתחיל מהתחלה אלא תתחיל מדף י, מהמדרשים על "ויהי בימי אחשורוש" (אסתר א, א). גם שם תמצא הרבה דברים שלא ידועים לך, והם מכניסים בך קצת קנה מידה אחר לעניינים הללו של מגילת אסתר. מי שירצה לגשת לשאול, אוסיף לו עוד דברים, (באמת מי שהיה ניגש לרב בימים שלפני פורים, להתייעץ או לבקש הקדשה על ספר שכתב הרב, היה מקבל מהרב ספר זה או אחר, וחביב היה עליו ה"יוסף לקח" כדי להתכונן לקראת היום). ומבחינת ההלכה, לעבור ראשית כל בקיצור שולחן ערוך על הלכות פורים, הלכות מגילה. "חיי אדם"? - נו, "משנה ברורה" זה יותר טוב, אבל קיצור שולחן ערוך זה המינימום, חיי אדם זה המינימום. אז אנא, בחורים, נתחיל להתכונן לפורים כהלכה, בהלכה ובאגדה, ויהי רצון שהימים הבאים לקראתנו עד פורים והלאה יהיו לימים של "ליהודים תהיה אורה ושמחה וששון ויקר" (על פי אסתר ח, טז).

ומדיבורים - למעשים:

לרב הייתה חשובה שמחתנו, אך לא פחות ואף יותר מכך, חשוב היה לו שלא נגיע לזלזל בכבודם של מורינו. וכך נהג לעבור על התמליל של ההצגה ועל "פלקטים" שתלינו, ולתקן ביטויים הפוגעים או אינם מתאימים לדמות אליה נכתבו. באחת השנים, כאשר התעוררה מחלוקת בדבר הצגת הפורים, הודיע הרב בצורה נחרצת, כי הוא יגיע להצגה. ואכן בערב ההצגה, למרות שלא חש בטוב, הגיע הרב והתיישב בשורה הראשונה. וזאת, כפי שאמר לי, לדקות מספר, ובלבד שיתן גיבוי לעניין, כי "כל כח שנמצא בכל דבר וטבעו לפעול, הוא פועל בהכרח. וכיון שהוא פועל - אם יזדמנו לו מצבים שפעולתם תהיה מסודרת אל השלמות ותכלית הנרצה, יפעול טוב, ואם לא יתנהג כפי הסדר והתכלית - יפעול הריסות ורע על ידי תנועתו" (מוסר אביר פרק ד,ד). והוסיף על כך הרב נריה ואמר: ואומנם אין לומר שעניין זה הוא מן השלמות ותכלית הנרצה, אך חנוך לנער על פי דרכו - למען לא יפעל הריסות ורע על ידי תנועתו".

ובהכרת רב פורים רוקדים שלושת רבותינו האהובים, הרב נריה זצ"ל והרב צוקרמן יבל"א בצעד תימני, לצידו של "מורינו ורבינו" רבה של פורים, הרב יחייא סלח, ומשיב הרב לתלמיד חכם הצעיר מנה אחת אפיים על דרשתו הנאה.

בערב פורים לאחר קריאת המגילה, תוך כדי השמחה, זרמו התלמידים לביתם של הרמ"ם, ושם כיד ה' הטובה על הרמ"ם והתלמידים, נהגו לשיר, לרקוד ולטעום ממעשי ידיה של הרבנית או הזבנית. תוך כדי שמחה זו היו הרבנים והתלמידים מחליפים ביניהם דברי תורה, גם זאת כיד ה' הטובה. - "בלילה ההוא נדדה שנת המלך" (אסתר ו, א), כי לביתו של הרב הגענו בשעה מאוחרת, חלק

2 כאן פנה הרב לאחד מהתלמידים ושאלו לשעה, וכששמעו שהשעה "חמישה לשבע", הגיב: טוב, צריך לקצר. העובדות צריכות לחזור הביתה, אז נקצר באמת.

מהחברים כבר פרשו מי מאונס ומי מרצון. "והמן עומד בגינת המלך" - אבל אנחנו נכנסנו לארמונו. אהבה גדולה הציפה כל, ומה נהדר היה מראה כהן גדול ומה נהדרים נראו בניו, אותם בניו, אשר חלקם התרחקו במהלך השנה מרבם, מסיבות כאלה ואחרות, הקיפו את רבם בשירה ואהבה, ובלבם שירה: "חנוך לנער על פי דרכו - על פי דרכו של הנער, המביאה לאהבת דרכו של האב", שרים תלמידיו. ומתוך השירה ממשיכים אנו בדברי תורה, עד שבסוף הערב, כאשר שולח אותנו כאב הדואג לבניו לישון - למען יוכלו לקיים את מצוות היום, מרגישים כולנו התרוממות רוח גדולה, הרגשה של "שמחה פנימית המתגברת ועולה בנשמה".

הרב אורן לש

תן לתלמיד להזתפרק...

מי שלא ראה פורים בישיבה - לא ראה פורים מימיו. היום כאשר איננו נמצאים במסגרת הישיבה, חסרה לנו השמחה האמיתית הזו. כל המהלך מבחירת "רב פורים" בראש חודש אדר נראה כאי סדר אחד גדול. ובראשו עומד - לא פחות ולא יותר מאשר הרב נריה זצ"ל. דוגמא: בעת ההתכנסות לבחירת "רב פורים" באולם הקטן, מתנהל קרנבל אדיר, גדול יותר משל מגרשי הספורט. תוך כדי ההמולה מחליפים לרב נריה כובעים, בעידודו של הרב: כובע גרב, כובע טמבל, כובע מצחיה, וכך את כל הכובעים שאנחנו מכירים. הרמי"ם לא יעצרו את התלמידים ממהלכים שונים, אלא אם כן זה היה בהסכמת התלמידים. לרב היתה הפילוסופיה של הישיבות באירופה: אם תתן לתלמיד להתפרק אחת בשנה, יהיה לך שקט כל השנה, והתלמיד לא יהיה פקעת שנוטה להתפרץ. על פי שיטה זו נחגג פורים בישיבה בעצם ימי הפורים, ובוודאי לפי כוונת מחברי המגילה: "ונהפוך הוא" (אסתר ט, א), ו"עד דלא ידע" (מגילה ז, ב)... הרב היה מצטער על ישיבות אחרות, שכדי למנוע אי סדר, היו עורכים את המסיבות לפני חג הפורים, ובערבון מוגבל. הרב תמיד שיווע שכל הישיבות יבינו את תלמידיהם ויחוגו את הפורים בזמניהם, בישיבה, כדת וכדין.

יוסי הר-נוי

הרב נריה בוכה

פעמיים בשנה זכינו לראות את הרב בשיא גדולתו, ביום הכפורים ובפורים. ביום הכפורים בסדר עבודת כהן גדול: כורע, משתחוה ובוכה, פשוט בוכה, ובכיה זו אמרה הכל, ולאחר מכן בפיוט על עשרה הרוגי מלכות במנגינה מרטיטה וקורעת לב. עד היום בכל מנין שאני מתפלל, עולה מולי דמותו של הרב נריה ומנגינתו המיוחדת בפיוט זה. ובפורים - כאן נתגלה הרב כמחנך וכפדגוג, במלא מובן המילה. כולנו מכירים את חודש אדר בישיבה התיכונית, על כל הכרוך בכך. והרב נתמלא בסבלנות עצומה, ובהבנה חנוכית עמוקה, להקשיב לרחשי לבם של הנערים: לא גער, לא נזף, עקב אחרי המעשים והביע דעתו. זכורה לי שנה אחת בשבת זכור, שאכן הדברים חרגו מגבול הטעם הטוב, בתפילת קבלת שבת. הרב נריה נכנס לבית המדרש, חיזור כולו, ואז פשטה השמועה בין

התלמידים: הרב נריה בוכה. ומה משמעותה של בכיה זו? הרב לקח על אחריותו כשלון זה, לא האשים בכך אף אחד.

אני זוכר, שלפעמים ממש לא הבנתי, כיצד הרב מתיר התנהגויות ומעשים אלו בחודש אדר, ופעם אף נגשתי ושאלתי על כך. ואכן, בשיחותיו העיר וכיוון לדרך הנכונה, ובהשפעתו אני זוכר ששנה אחת תלמידי כתה י"ב שהיו תמיד אחראים על "השמחה" בחודש אדר, התחלקו בכתות והעבירו שעורים, על משמעות השמחה האמיתית והמיוחדת בפורים. בהחלט היו קווים אדומים, היו גבולות. טכס "ההשבעה" המפורסם שהוא "קבלת הפנים", הנערכת בחודש אדר לתלמידים החדשים על ידי הבוגרים, נערך בישיבה בצורה מתונה **וללא אלימות**. תמיד הדגיש הרב בשיחותיו להזהר מכך, והביע אף הסתייגות מכל המעשה. וכשהיו חריגות - הרב לא ויתר והתגלה כתקיף ביותר.

כשחזרנו לישיבה לאחר חופשת פורים, כינס הרב את תלמידי הישיבה בבית המדרש, ואמר: "ולא יעבור" (אסתר ט, כט), כתיב (תשובת הגמרא בתחילת מסכת מגילה ב, א), לגבי השאלה מדוע רק מקדימים מקרא מגילה בכפרים ולא מאחריהם), כל המעשים שנעשו במשך החודש עד פורים - אין להם כעת מקום יותר". ואכן, תוך זמן קצר סודר בית המדרש, הוצאו ממנו כל הדברים שאינם שייכים, והחיים שבו למסלולם הרגיל.

נדב טל

לכעוס בנחז

הימים ימי חודש אדר, תלמידי הישיבה, לפי שצדיקים הם ומהדרים במצוות ואף על מנהג קל לא יפסחו, מחזרים בכל דרך אחר שמחה שניתן להרבות בה, שהרי "משנכנס אדר מרבין בשמחה" (תענית כט, א). והרמ"ם, יש מהם שנכנסים לכוננות רוויית מתח, יש שמבכרים הנמכת קומה "עד יעבור זעם" (ישעיה כו, ז), ויש גם המנסים לעמוד בפרץ, ומגיעים לכלל עימות עם תלמידיהם. השכיל הרב נריה - בעומק תבונתו החינוכית - להפיק ברכה וטובה גם מאלו הימים. הכנת אדר לפורים, כך גרס, כמוה כהכנת אלול לתשרי על ימיו הנוראים, בבחינת "פורים-כפורים". אם מבקשים הבחורים לקיים בהידור מצוות "עד דלא ידע" (מגילה ז, ב), עליהם לעמוד וללמוד תחילה היטב, לידע מה "בין ארור המן לברוך מרדכי" (טס); שהרי מי שאינו יודע תחילה, אי אפשר לו לקיים, באופן חיובי, את אי הידיעה. על מנהגים יש להקפיד, סבר הרב, אך יש להיזהר לקיימם על פי הסדר הנכון והמתקן, שאם מהפכים אותיות "מנהג" - ראו מה מתקבל...

מתוך כך, הנהיג הרב בישיבה שבני הכיתות הגבוהות עוברים בימי אדר בכיתות הנמוכות יותר, ומלמדים ומסבירים על מהותו הפנימית של החודש ושל הפורים. מעבר לערך הרב של הלימוד ושל ההוראה כשלעצמם, היה בנוהג יפה זה גם משום הידוק הקשר החברתי בין בחורים מבוגרים לצעירים מהם בשנים, ענין שהרב נריה היה חרד לו והחשיבו ביותר. נקעה נפשו מכל גילוי של פגיעה מצד תלמיד מבוגר בצעיר. מבקש היה מן השמיניסט לנהוג בבן החמישית כדרך שמצופה מאח בוגר שינהג באחיו הצעיר.

והנה, שבת "זכור" הגיעה. בחור מן השמינית חמד לו לצון, והתעמר ב"אח צעיר" מן החמישית. גונבה השמועה לאוזנו של הרב נריה, וכבר הוא עושה דרכו אל פנימיית השמינית - רץ לאט במעלה הגבעה - את הבחור הפוגע מן השמינית הוא מחפש. הלה, גברתן אדיר ממדים, "הולך אליו מעדנות" (על פי שמואל א טו, לב), והרב מתרומם לעומתו, מניף ידו גבוה אל עבר פניו, ומנחית על לחיו סטירה מצלצלת. שניה של שתיקה רועמת, דומה שהיקום עצר מלכת. ואז - עומדים אנו ומביטים, וכמו לא מאמינים - הרב נריה פורץ בבכי, ואף הבחור בוכה ודמעתו על לחיו, והם מתחבקים. נמצאו שניהם בוכים, ונמצאו שניהם מתחבקים.

הרב יעקב פישר

נוכחותו מורגשת

לקראת פורים, בישיבה, כבשאר הישיבות מכינים הרבה מעשים ותוכניות לקראת "החגיגה הגדולה". כידוע, "שבת זכור", מהווה כעין שיא במגמת ההלצות ("הירידה", בלשון העם) על אורח החיים בישיבה - ועל מוריה ורבניה. באותה שבת, בסעודה, כששרים וחורזים את ה"יומָה" הידוע, הרב לא נהג להופיע. כנראה לא רצה להרתיע אותנו בנוכחותו, מלזמר את אשר עולה על דעתנו. ברם, תמיד, הרגשנו כי קטע זה או אחר, כדאי אולי לא לשיר, כדי לא להעליב רב זה או מוֹכֵה זה, בחרוז האחר אולי לקצץ, והסיבה היתה שמא מחר - הרב ידע שפגענו חלילה במישהו מְצוּות ההוראה, ואז פשוט יהיה קשה לנו לעמוד מולו ולתרץ... בקיצור, הרגשנו את נוכחותו גם כשלא היה אתנו.

שמאי אלעזר דימנט

מעבירו בדברים

כשמאי הזקן בשעתו, ששבת קודש היתה עבורו מרכז השבוע וכל הכנותיו במשך השבוע היו לקראתה (ביצה טז, א), כך להבדיל קבעו להם השמיניסטים את יום הפורים כמרכזה של שנה, וכל שיחם ושיגם הוא "בו או בעבורו" (על פי כחרי ב, יד). כל ימי השנה משחזרים הקולמוסים ומחדדים הציפורניים, לטרוף טרף ולאכול אדם (על פי יחזקאל יט, ג). והרב מה עושה? הרב מתכונן אף הוא ליום הפורים, עליו להקהות מעט חיצי ארס, ולהגן על כבודם של בני אדם. בני אדם אמרנו, כיון שגם לתלמידים כבודם שלהם וגם עליו יש להגן.

דרך משל, עומד לו רב פורים בשבת זכור, ונושא מְשָלוּ. לפתע קם הרב ממושבו, ומעיר הערה. ומיד, דברי רב פורים מכוונים אליו. הרב, אט אט, מושכו בדברים לענין אחר ונשכח כל המשל ההוא. לא בדברים קשים משכו הרב, אלא היה כמו מצטרף לדבריו, ומענין לענין העבירו ולא נודע איך השתנה הנושא. כולם הבינו שרב פורים הגזים מעט בדבריו, והרב לא נזף ולא הרים קולו - ומה יהיה על כבודו של רב פורים העומד נבוך במקומו? לא הרב יניח לאדם שילבינו פניו, מיד יצרף מילים לחרוזים וילמד שיר, מגוחך משהו וכבר יש נושא חדש לבדיחה: השיר של הרב.

הרב כרמיאל כהן

הכנה רוחנית לקראת פורים

הרב עודד אותנו ללמוד לקראת חג הפורים בספרים מסוימים על המגילה. ביניהם חביב היה עליו הפירוש "יוסף לקח" של הרב אליעזר אשכנזי. כשנסענו לאזכרה של הרב צבי יהודה קוק זצ"ל בתענית אסתר התשמ"ח, הושיט לי הרב את הספר האמור במהדורה ישנה שהיתה לו בבית, באמרו שכל בן תורה חייב ללמוד את הפירוש הזה. בנסיעה שוחחנו על הספר, והוא הצביע לי על קטעים חשובים מתוכו. הפלגנו עוד בשיחה על הדברים שעליהם הצביע, וכך חלפה לה ביעף כל הנסיעה לירושלים...

הראל כהן

משמעויות של חג בצליל וזמר

אבא שאף להלחין שירים, המבטאים את תוכנו ומהותו של היום. כך למשל הלחין את הלחן המוכר ל"הדור קבלוה בימי אחשורוש" (שבת פח, א), ואף הציע לשנות את שם הישיבה למשך אדר ל"ישיבת בני עקיבא הדור קבלוה בימי אחשורוש".

שיר נוסף אותו ביקש להלחין, הוא: "רווח והצלה יעמד ליהודים ממקום אחר" (אסתר ד, יד).

הרב נחום נריה

משפחתיות

כחלק מחיזוק המשפחתיות בפורים (ראה המאמר בעניין זה בעמ' 187), דאג תמיד אבא לערוך סעודת פורים משפחתית גדולה, אליה הוזמנו גם קרובים יותר רחוקים, דודים מבוגרים וכד'.

הרב נחום נריה

מהנהגות היום

הרב נריה ניסה לפעול מאחורי הקלעים שייבחר לרב פורים מישהו "חיובי", שיתן אופי רצוי יותר

לחגיגות הפורים. כמדומה שהיה רגיל לעמוד בכל קריאת המגילה, למרות שזה אחרי הצום (וכן עשה בימים נוראים). התלמידים היו מגיעים אליו בסוף הערב, אחרי המסיבה, לאחר שהיינו מבקרים אצל הרמז"ם.

מתנות לאביונים, זה בעייתי בכפר. אך היה מקובל שתלמידים, רמז"ם ושכנים מעבירים אליו כסף, והוא והרבנית היו מחלקים לעניים בו ביום.

משלוחי מנות היו זורמים בקצב. אך לא היו מכינים משלוח משלהם לכל אחד, אלא משנים קצת ומחזירים מייד.

כל מי שנכנס זכה לכוסית, וורט וכו'. הרב ישב בכעין סעודה כבר מהבוקר, וקיבל את הבאים.

הרב דב כהן

לך כנוס

בסוגיית היחס לשונה ולרחוק, הכילה דמותו המיוחדת של מורינו מורכבות רבה. פנים אחדות לסוגיה זו, נוכל לראות בסיפורים הבאים.

לאורח מדברים יפה

היינו בכיתה י"א. תלמידים מן המניין בישיבת בני עקיבא כפר הרא"ה. לראש הישיבה שלנו קראו הרב נריה. (יחד עם מורינו ורבינו הרב צוקרמן, יבדל"א). חבר מהשבט בשם חיליק, החליט לארגן סימפוזיון. החבר'ה התלהבו מהרעיון והבטיחו לעזור. חיליק החליט להפגיש בין הרב נריה ובין "הוגה דעות מהשמאל". מהר מאד הוא גילה שיש אדם שעונה להגדרה, הגר בקיבוץ לידינו. אבא קובנר שמו, ובעבר הוא לחם בשורות הפרטיזנים.

התכנסנו בחדר האוכל, קצת נרגשים. על הבמה המאולתרת, ישבו הרב נריה ואבא קובנר. במוכן מסויים, שפשפתי את ידי בציפייה, ציפיתי שהרב נריה ינצח. ישבנו כולנו במתח בקהל, בכדי להריע לנציג "שלנו". הסימפוזיון החל. אבא קובנר היה מצוין. הוא דיבר בבהירות ובהתלהבות, ונימק היטב את עמדותיו. חיכינו לתורו של הרב נריה, ששייב לו כגמולו. והנה, לתדהמתנו, הרב נריה היה "חלש". הוא חיך, דיבר בשקט ומתינות, מבלי לגלות חריפות ועוקצנות שהיו מסייעים "לנצח" את הקרב. הוא התייחס לנושאים, אך תמיד דיבר בצורה כללית, עקרונית, מבלי לצאת להתקפה לה ציפינו. חזרנו לכיתות מאוכזבים. ציפינו לנצחון וחשנו הפסד. כעבור שעה קלה, הודיעו לנו שהרב נריה קורא לנו לחדר זכרון. ירדנו כולנו, מבלי לדעת על מה מדובר. הרב נריה ניגש ישר לעניין. "אמרו לי שחלק מהחברים מאוכזבים", אמר. - "ציפיתם לנצחון". ואז הוא אמר משפט, שלקח לי שנים להבין: "אך הרי הוא אורח שלנו, ולאורח מדברים יפה!" בתחילה לא האמנתי למשמע אזני, מה זה קשור לעניין? אם הוא אורח, תן לו כוס תה, אך בויכוח, תנצח! הרב נריה המשיך: "הרי ניתן היה לענות לו בפשטות..." ואז, לתדהמתי, חזר הרב נריה מהזכרון, על כל טענות אבא קובנר, והציג בפנינו כיצד היה ניתן לענות בחריפות רבה על כל שאלה ושאלה. עכשיו הייתי ממש מבולבל. היו לו "תשובות" כל כך טובות, והוא לא אמר אותם? - בגלל שאבא קובנר הוא אורח?!

לקח לי הרבה זמן להבין את דבריו. ליהודי אחר לא ניגשים על מנת לנצח אותו. גישה כזאת לא מועילה, לא משכנעת ולא מקרבת. אנחנו כמובן לא מתביישים בדרכנו, אך אנו רוצים להיפגש עם אחרים, ולא רק לזכות במחיאיות כפיים של קהל על חשבונם. "נצחון" אינו נמדד ביכולת לקיים דיון ברמה של חלק מהויכוחים ברדיו, הוא נבחן במימדי נצח. בשאלה האם בטווח ארוך, הועלתי לעם ישראל להתקרב אל עבר ייעודו.

יונה גודמן

מפגשים עם השומר הצעיר

הרב נריה עווד מפגשים עם השומר הצעיר. פעם הגיע בחור מעין שמר, הסתובב בישיבה במשך כשבוע, ואני הוצמדתי אליו וליויתי אותו. לאחר מכן כתב עלינו כתבה מאוד אוהדת. נסענו גם כמה פעמים ל"להבות חביבה". הוא סמך עלינו שלא "נתקלקל", וראה את התועלת הגדולה במפגשים אלה. מן הסתם טרח לוודא שיש לנו תשובות על השאלות שלהם, אך לא הבליט זאת. הוא החשיב מאד את חיזוק הקשר עם הנוער החילוני, אך לא מתוך התנשאות.

הרב ד"ר בן ציון רחנפלד

היהדות היא אחת

באתי לרב, והרב הראה לי בעיתון, שישיבה מסוימת נפגשת עם אנשי סמינר אורנים. הוא ביקש ממני להתערב אצל פלוני, אם אפשר להפסיק את המפגשים. שאלתי את הרב: מה הרע בכך, וכי לא כך קיבל ממורו ורבו מרן הרב קוק זצ"ל? ואף בישיבת כפר הרא"ה ישנם מפגשים דומים? הרב ענה לי שמדובר במקרה אחר לגמרי. ישנה תופעה חדשה, שבאים אנשים ואומרים: "אני לא פחות יהודי, והיהדות שלי לא פחות יהדות משלך, ומי נתן לך רשות להיות בעל בית על היהדות", וכדומה. והנה כאן אומרים להם: נכון. והוסיף: אין להסכים שכל אחד יוכל לפרש את היהדות כרצונו, וכל מה שיהודי במקרה חושב, זה יהיה יהודי לא פחות מהיהדות שלנו.

הרב אלישיב הכהן

הזהרו מחיקויים

הרב הזעיק אותי אליו בדחיפות, וביקש שאבטל את פסטיבל הנוער בכינר - פסטיבל נוער דתי במקום פסטיבל ערד. לדעתו אין שונה פסטיבל זה מאחר. פניתי לרב ואמרתי: הרי אני לא ארגנתי, ואפילו לא ידעתי על קיומו של הפסטיבל, מי המארגנים וכו'. הרב ענה שאין בכוחו כרגע לטפל בזאת, והוא מבקש שאמצא את הדרך. אבל שידעו, שאם הפעילות לא תצלח, הרי שנארגן יחד חרם, ונודיע לבני עקיבא ולתלמידי ישיבותיה שאין להשתתף בפסטיבל. צלצלתי אל הרב דרוקמן ואל אלחנן גלאט (מזכ"ל בני עקיבא דאז). כנראה שהם הצליחו לבטל את הפסטיבל, על אף שכבר נחתמו חוזים. נראה לי שהנחישות של הרב, כולל ארגון החרם, היא שגרמה להבנה בצורך לביטול האירוע, על ידי כל הגורמים הנוגעים בדבר.

הרב אלישיב הכהן

מאורות נריה

אנן בדידן ואינהו בדידהו

כשהיינו בימית ערב הפינוי, הרב דרש בסעודה שלישית בשיבה, ולפתע הופיע צוות טלויזיה זר וצילם. היו שרצו לסלקם, אך הרב נריה אמר: "אנן בדידן ואינהו בדידהו" (ברכות ח, א) (תרגום: אנחנו בשלנו והם בשלהם) בכונה אמר זאת בארמית - כדי שלא יבינו.

הרב דב כהן

חנוך לנער

להבין את נפש הילד

בחינוך כיום, ישנה תפיסה של הבנת נפש הילד, הליכה לקראתו והצעתו בעצמו בדרך הנכונה. בעבר, העיקר היה המורה, והתלמידים היו כפופים לו באופן מוחלט. הרב נריה תמיד היה בגישתו העמוקה המבינה את נפש הילד, והדבר בא לידי ביטוי בכל תחומי העשייה החינוכית (אין זה אומר שלא הרחיק תלמידים או הענישם בשעת הצורך, אך בעיקר מטעמים דתיים וחברתיים ולא בגלל אי עמידה בהישגים).

הרב ד"ר בן ציון רזנפלד

ליווי הביתה

מרגלא בפומיה כלפי הרמ"ם: "את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים" (שמות כט, לט) - כשאתה מגיע מהבית בבוקר, והולך אל הבית בערב - שילווה אותך תמיד בחור אחד, שוחח עמו, הכיר אותו ואת משפחתו וכו', וכך תספיק להגיע לכולם.

תמיד אמר לרמ"ם, שכדאי לנסות להכיר את התלמידים או לפחות חלקם, עוד לפני השיעור הראשון, והללו יהיו שגרירים של רצון טוב, עוד לפני המפגש הכללי הראשון.

הרב דב כהן

ראש ישיבה צריך להתעניין בכדורגל

הרב פנה אלי יום אחד ושאל: "נו, מה אתה אומר על הגול של אוחנה?" - כמובן שחייכתי, לא ידעתי כלל על המשחק ועל הגול. והרב בנעימות הסביר לי, שחשוב מאוד לקרוא בעיתון על המשחקים, כדי להיות קשור אל הנוער. ופעם אחת בשיחה, כשמזכירים דוגמה ממשחק כדורגל, זה יכול להועיל יותר מהרבה שיחות ושכנועים, כי הנוער מרגיש שמזדהים אתו ומבינים אותו. ולכן על ראש ישיבה תיכונית להתעניין בספורט.

הרב אלישיב הכהן

קרא קרא בספר הזה...

כל בוקר, לאחר שסיים הרב נריה לקרוא את עיתון "הצופה", היה תולה אותו בביתו מול חדרו, כדי שהתלמידים המעוניינים יוכלו לעיין במתרחש בארץ ובעולם. ובעת שהיה סועד פת שחרית, היה

נוהג לקרוא אליו לחדרו תלמיד או שנים, כדי לשוחח אתם מעט. היום אני יודע, שמתוך כך היה עומד על שורש נשמתם. יום אחד, גם אני נקראתי אליו. לקראת תום השיחה, הגיש לי את הספר של מרן הרב קוק זצ"ל, "חזון הגאולה", מתוך הספריה הפרטית של חדרו. וכך אמר לי: "קרא את הספר הזה, הוא חשוב מאד, והוא ידבר אליך הרבה". ניסיתי לעלעל בו עוד בהיותי עומד בחדרו, ולא ראיתי שהספר "מדבר אליו", ואולם הרב הפציר בי: "קח אותו לחדרך וקרא בו בניחותא, הוא ידבר אליך". ניסיתי לקרואו בחדרי, ואולם הספר הזה היה קשה אף ללומדים בישיבה גבוהה, לא כל שכן לתלמיד צעיר בישיבה תיכונית. הספר לא "דיבר אליו". לאחר שפעמים אחדות שאלני הרב אם קראתי את הספר, ואני השבתי "לא כל כך", החלטתי להחזירו לו. כשהבאתי את הספר לפניו, שאל אותי בפנים מאירות: "נכון שהספר נפלא ודיבר אליך?" הינהנתי בראשי מתוך מבוכה, ופניתי לדרכי. לימים, כתלמיד "מרכז הרב", הספר הזה, "חזון הגאולה" דיבר אלי גם דיבר, ואף רכשתי שני ספרים לספרייתי כדי שאוכל ללמוד אותו בחברותא. הרב נריה צדק, הספר הזה דיבר אלי מאד מאד, והוא הבין כבר אז מה שהבנתי אני רק לאחר עשר שנים.

הרב ישי באב"ד

מכתב לראש הישיבה

כשסיימתי את לימודי בכפר הרא"ה, עברתי ללמוד בישיבת בית אל. הרב נריה צייד אותי במכתב הממוען עבור ראש הישיבה, הרב זלמן מלמד. במכתב זה מספר הרב נריה לרב מלמד, על התעניינותי הרבה במוזיקה, על כך שעסקתי בזאת רבות בשנות לימודי אצלו, ואף ניגשתי לבגרות בנושא זה. הוא מבקש מהרב מלמד, שימצא דרך עבורי, לשלב את התחום המוזיקלי תוך כדי לימודי בישיבה, כדי שלא יגיעו הדברים לידי סתירה והתנגשות, ומוסיף שעבורי זו תהיה דרך אידיאלית לעבודת ה'.

מעניין לציין, שהרב מלמד לא התלהב מזה בתחילה, וסבר שכדאי ללמוד לפחות שנה אחת בלי עיסוקים אחרים. ואולם, המציאות היתה חזקה מזה. תוך זמן קצר, מצאתי את עצמי שקוע בפרוייקט מוזיקלי שעות רבות, ודוקא פרוייקט הקשור לישיבה עצמה... גם בהמשך חיי המשכתי לעסוק בתחום זה, ועד היום זהו עיסוקי העיקרי.

עקיבא מרגליות

עידוד או הרחקה?

הרב הציע לשלוח לחבר'ה טובים מכתבים "טובים" הביתה, לשלוח פרסי ספרים ועוד. לפעמים הוסיף הקדשה בעצמו. הרב הדגיש שחשוב לדעת את המצב המשפחתי, ואם יש בעיות להתעניין מדי פעם.

מצד שני, לא היסס הרב להרחיק בחור, שלדעתו מזיק לאחרים. מרגלא בפומיה: מוטב שאמא אחת תבכה, ולא שלשים וחמש אמהות יבכו. ועמד על כך, אפילו כשהיה מדובר בקרוב משפחתי,

ושבני המשפחה ניסו להפעיל לחץ, זה לא עזר להם, ואותו תלמיד הורחק. היה תלמיד שהורחק, וההורים לחצו מאד מאד מכל הכיוונים לנסות להחזירו. הרב נריה, אף שהיה בשנתו האחרונה לחייו, התעקש מאוד, ובשום אופן לא היה מוכן לשמוע על ויתור. ומסתבר, שהרב נריה גילה, שההורים ניסו עוד בשלב ראשוני של התהליך, להתסיס תלמידים ולפגוע בישיבה, ועל כך לא היה מוכן למחול.

הרב דב כהן

המשקיע לא שוקע

בהתייחסות למדריכים, שחוששים להדריך בבני עקיבא, כי לדעתם הם יכולים להיות מושפעים מהסביבה, והם רוצים להיות יותר חזקים, אמר הרב: "כיון דטריד לפלוט לא בלע" (שלחן ערוך יורה דעה נ. א) - אם הם טרודים לתת הרי שלא יושפעו לרעה, וצריך להכניס את האמונה והבטחון, כדי לתת להם את הכח להתמודד.

הרב אלישיב הכהן

גדלות

הרב לימדני ב"שישית" מחשבת ישראל. הוא התחיל מהספר והתפשט הרבה מעבר לספר. הוא דיבר כל הזמן, על כך שצריך לעשות דברים גדולים: לעשות הכל בגדול, בשליחות, לשנות את עם ישראל. מדובר בתקופה שבה הזקמו ישיבות רבות (שנות השישים), והייתה תנופה של עשייה. השיעור היה דרך להתקשר אליו יותר. היינו יושבים על הדשא, והרב במרכז. לעיתים שכב על צידו, ואנו מסביבו. הוא התחיל לדבר בגדלות, וחרג הרבה מעבר לנושא השיעור עצמו.

הרב ד"ר בן ציון רוזנפלד

פגישה ראשונה

אותה שנה שהגעתי לישיבה בפעם הראשונה, קבעו הרב נריה זצ"ל והרב צוקרמן יבל"א, שה"חמישית" יקדימו לבוא ביום אחד, כדי שיקבלו את מלוא תשומת הלב של ראשי הישיבה, וכדי שלא יהיו קרבן ל"התנכלות" הבוגרים. כבר באותו בוקר ראשון בשעת התפילה הראשונה, התרשמנו מהנשמה החסידית הפועמת ברב נריה. הוא הילך בינינו והמריץ אותנו להכניס התלהבות לתפילתנו. את חום החסידות שבער בו, הוא העביר אלינו כבר באותו יום ראשון, ואולם את התלהבותו ובכיינות הנאמנה ותפילתו החמה, הרגשנו בתפילות הימים הנוראים כשהיה עובר לפני התיבה.

הרב ישי באב"ד

חוויה נמשכת והולכת

כ"חמשושים" חסרי ניסיון, התעוררנו לילה אחד למשמע קולות, שתחילה חשבנו למעין זעקות, שעלו מ"בית הלפרין". ואולם מתוך שהקשבנו בדממה, עלתה והגיעה אלינו הנעימה שליוותה אותנו אחר כך, כל שנותינו בישיבה: "קינדרלעך, קינדרלעך, טאיירי טאיירי קינדרלעך, קומו לעבודת הבורא". הקולות ש"הקפיאו" אותנו תחילה, הפכו למנגינה שהשמיע בקול אוהב כדי להעירנו. ולאט לאט קלטנו גם את המילים, ואז באה הרגיעה, ועמה תחושת החוויה המיוחדת, של אמצע הלילה, בחודש הראשון לשהותנו בישיבה.

הרב ישי באב"ד

מאכיל תלמיד בכף

הרב נכנס פעם לחדר האוכל, עבר בין התלמידים, ולפתע הבחין שאחד מהתלמידים החדשים קצת נמוך מהשאר. התיישב הרב לידו ושאלו: האם הוא אוכל מספיק גבינה? - כשהבחור ענה בשלילה, לקח הרב כף והחל מאכילו, ומדבר על לבו שיאכל גבינה, המוסיפה חוזק לעצמות וחשובה לגדילה.

נדב טל

הרס ויצירה

בסמוך לכתתנו, עמד צריף ישן ממבניה הראשונים של הישיבה. היה לנו מנהג בהפסקות, להתחרות בקליעה באבנים, כשהמטרה - הצריף. באחד מלילי שבת לאחר הסעודה בחדר האוכל, ניגש אלינו הרב, ודיבר איתנו בכאב, על החיוב שבבניה והשלילה שבהרס. אינני זוכר בדיוק את תוכן הדברים, אך אני זוכר שזריקות האבנים נפסקו מיד.

נדב טל

הנופש הארוך

הרב אמר שאינו מבין מדוע קוראים לחופש הגדול בשם זה, הרי "חופשי" הוא אדם העוסק בתורה (עיין אבות ו, ב) ! וכן, מדוע "גדול"? הרי כתוב "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק..." (בראשית כא, ח) - לא בגלל כמות האוכל נקרא כך, אלא בגלל שהיו שם גדולי הדור (ראה רש"י)! ועל כן הציע לקרוא לתקופה זו בשם "הנופש הארוך".

נדב טל

שבבים

לתקן את העוול

היו כמה פעמים שהרב כתב על נושא מסוים, וצלצל אלי אם אני יודע על סיפורים בנושא. כך לגבי הפרופסור אפשטיין (סב אשתי), ר' אליעזר אלינר ועוד. ופעם ניצלתי את ההזדמנות ושאלתי את הרב, מדוע כשמוזכר מישהו בספרו. הרב מרחיב באותה דמות, עד שהספר נהפך לאנציקלופדיה בנושאים שונים, כשהכל סביב הרב זצ"ל. הרב נריה חייך ולא ענה. המשכתי, בבחינת "לא הביישן למד" (אבות ב, ה), ושאלתי מדוע הרחיב, למשל, על פלוני כל כך הרבה. הרב ענה לי: כן, בוודאי. נעשה לאדם זה עוול והוא נשכח לחלוטין. בספר שלי קצת פיציתי על העוול הזה.

הרב אלישיב הכהן

גם לפעוט מגיע יחס ראוי

זכינו, וביקר הרב בביתנו אשר ב"רמת מגשימים", במסגרת ביקורו ב"ישיבת הגולן". אבי מורי שליט"א הביאו, על מנת שינוח ויסעד סעודה קלה. (לָגַן עם כוס תה קְמַתָּאן קבוע!) הרב - שכנראה ידע, ואולי לא, שיבוא לבקר כאן, הוציא מתיקו חפיסת שוקולד קטנה, ביקש סכין, ושאל את רעייתי שתחיה: כמה ילדים קטנים יש בבית? כששמע את התשובה, החל לחתוך פרוסות קטנות קטנות של שוקולד, וחילק לכל ילד וילד.

אחד מילדינו נ"י, ישן על הרצפה. מטעמי כבוד לנוכחים, רצינו להקימו. הרב ראה זאת, מיד ראינו שקצת הזדעזע, ואמר לנו לעזבו, ולא "חלילה!", כלשונו, להעיר את הילד.

שמאי אלעזר דימנט

אפיקים שונים לתרומה

ידעתי שהרב מתעסק בענייני קופת גמ"ח, ושאלתי אם אין מישהו אחר שיכול לעשות זאת, הרי לרב יש כל כך הרבה משימות. הרב ענה שבקום הישיבה היה מצבה של הישיבה קשה, והרב פנה לאנשים שיתרמו, היו שנענו והיו שלא נענו. והנה יום אחד נקרא הרב בדחיפות אל ראש ישיבת "עץ חיים", הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל. הוא ביקש ממנו, לדאוג לסכום כסף הגון, עבור קניית דירה לרב גדול שעלה מרוסיה, וכיון שלא יכל לסרב קיבל זאת על עצמו. מספר הרב: ראיתי שאותם אנשים שסרבו לתת עבור הישיבה פתחו ידם לעניין זה. ומכיון שכך, הבנתי שכדאי לפתוח קופת צדקה - "ואין מלכות נוגעת בחברתה" (ברכות מז, ב).

הרב אלישיב הכהן

"עסקנות"

הרב הסביר לי, שחשוב לראש ישיבה, להיות מחובר לעסקנים ואנשי מעשה. וכשהקים את הישיבה, הרב פישמן (מימון) הפגיש אותנו עם אנשי המזרחי והפועל המזרחי. והיו ימים שכדאי היה לבקר מדי פעם בבנין "הקסטל", כי יכלו להיעזר על ידם. ואז אמר הרב בדאגה: היום אפילו בדובנוב 7 צריך להבדיל בין הקומות, אבל בקומה העליונה עדיין נשארה חלוציות. שם אנשי המעש האמיתיים (כוונתו לתנועת הנוער "בני עקיבא").

הרב אלישיב הכהן

אל תבטחו...בבן אדם שאין לו תשועה

פגשתי את הרב מיד לאחר שנבחרה ממשלת רבין. שאלתי: מה יהיה? הרב ענה בתקיפות, שחשוב מאוד שהממשלה תעזור לרעיונותינו, אבל אל נחשוב שעלינו להיות תלויים בה. את המדינה בנינו לאט לאט. עוד עץ ועוד עץ, עוד לבנה ועוד לבנה, עוד תלמיד ועוד תלמיד. ותלמיד - זה עוד יום ועוד יום, ועוד דף ועוד דף. נמשיך לאיטנו בהתמדה, ותראה איך נתקדם מהר.

הרב אלישיב הכהן

בזכות מי עלה מורינו ארצה?

באתי לרב, והרב הראה לי כתבה שנכתבה על ידי אוסישקין בעניין חברון. פניתי לרב ושאלתי אם הוא יודע מה הקשר בינו לבין אוסישקין. הרב שאל: מה? וענית: שסבי, רבי שמואל הכהן וינגרטן, סיפר לי שבתקופה בה היה צריך התערבות עבור בקשת סרטיפיקט, וזה לא היה ניתן ללא תשלום מראש לממשלה הרוסית, כולל עבור כרטיס הנסיעה באוניה, התארגנו ב"מזרחי" להעלאת בחורי ישיבה שאין בידם את היכולת לכך. על המלאכה מינו את הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל ואת ישעיהו ברנשטיין ז"ל. הם היו מטילים על אדם מסוים, שיאסוף כסף עבור עולה אחד. והנה ערב

פורים, קיבל סבי על עצמו לאסוף עבור עולה (בחור ישיבה). מבית לבית עבר, וגם על דלתו של מנחם אוסישקין דפק. על אף שנשמעו מהבית קולות, הדלת לא נפתחה. סבי השאיר פתק בתיבת הדואר, שאפילו אצל עניים מצא יד פתוחה לתת. כשאוסישקין פתח את התיבה הזעיק את סבי ושאל לרצונו. וכששמע, ביקש להשלים את כל הסכום החסר. זה היה רוב הכסף שנאסף. בכסף זה העלו את הבחור משה צבי מנקין, שלימים נהיה לרב נריה. הרב הודה לי מאד על הסיפור.

הרב אלישיב הכהן

יחסו לרב מוהליבר

בכל פעם שהרב שמע את השם "ישיבת בית שמואל" דאג להדגיש: ר' שמואל מוהליבר. הערכה מיוחדת היתה לו לרב נריה, לראש וראשון לבניין החלוצי בארצנו. סיפר לי הרב, שפעם ישב בחדרה ועל הקיר היו תלויות שתי תמונות - של הרב צבי הירש קלישר, ושל הרב שמואל מוהליבר. הרב אמר לציבור: אתם יודעים מדוע הרב קלישר מחייך, ואילו הרב מוהליבר עצוב ודואג? כי על שם הרב קלישר קראו את טירת צבי, ואילו על שם הרב מוהליבר קראו את גן שמואל. צריך לתקן ולבנות מקום של תורה באיזור, שישא את שמו. הרב נריה פעל לחינוך, בדרכו של הרב מוהליבר. לפני יובל שנים, כתב הרב חוברת על הרב מוהליבר, ובשנים אלו עודד את הקמת סניף בני עקיבא במזכרת בתיה (מקום קבורתו של הרב מוהליבר), ואף יזם הקמת ישיבה על קברו של הרב מוהליבר שם. ישנם קווי דמיון, בין חלוציותו של הרב נריה, לבין חלוציותו של הרב מוהליבר: היכולת לצאת נגד המציאות הקיימת, עם הרבה חזון, ולהוביל את הרעיונות למעשה והעמידה על המשמר שהמעשה יהיה כראוי בהתאם לחזון. הרב שמואל מוהליבר היה יוזם ומקים המושבות - הבניין הפיזי. הרב נריה היה יוזם ומקים הישיבות - הבניין הרוחני.

הרב אלישיב הכהן

מה עם החזון?

אני עזבתי את כפר הרא"ה, באלול האחרון לפני שנפטר. כשבאתי להיפרד מעימו, שאלני משהו על החוי (מעמי כנען), ואמרתי לו שאבדוק. לאחר זמן מה הוא התאשפז, והתקשרתי אליו לאחל לו גמר חתימה טובה, והוא מיד שאלני, כאילו זה הדבר היחיד שהטרידו מאז שנפרדנו: "נו, מה עם החוי?"

הרב דב כהן

הרב נוסע באוטובוס

מספר שנים לאחר שסיימתי את לימודי בישיבה, נסעתי באוטובוס מחדרה לפתח תקוה. כשעצר האוטובוס בצומת כפר הרא"ה, הופתעתי לראות שלנוסעים מצטרף...הרב נריה (שהיה אז כבר מעל גיל

שבעים!). הוא עלה, ותפס מקומו ליד החלון, הוציא ספר, והחל לומד, וכלל לא שם לב למתרחש מסביב. כמה הרשים אותי ארוע זה - בגילו ובמעמדו לנסוע באוטובוס! וכן שקידתו והתרכזותו בספר שבידו.

נדב טל

נר איש בביתו

באחד מימי החנוכה השתתפו הרב נריה זצ"ל והרבנית תבל"א בחאלקה לאחד מן הנינים שהתקיימה בציון הרשב"י במירון. לאחר תפילת מנחה וגזיזת שערות הראש, פנה אלי הרב ובקשני שאוריד אותו ואת הרבנית לתחנה במירון, כיוון שהוא רוצה לנסוע חזרה לכפר-הרא"ה ולהספיק להדליק נרות חנוכה בבית ובזמן.

שאלתי את הרב כיצד הוא רוצה להגיע בתחבורה ציבורית במשך שעתיים וחצי ממירון דרך חיפה לכפר-הרא"ה ומשם להכנס ברגל עד לבית? ולהספיק להתפלל ערבית ולהדליק נרות חנוכה בזמן? פניתי והצעתי לרב ולרבנית שישארו כאן במירון, ידליקו נרות, ויסעו למחרת הביתה.

השעה היתה 14³⁰ ולהגיע ממירון דרך חיפה עד כפר-הרא"ה בתחבורה ציבורית עד שעה 17⁰⁰ לתפילת ערבית זה לא ריאלי, אולם הרב מבקש מפני שהוא רוצה להדליק נרות חנוכה בביתו ובזמנו. הורדתי את הרב והרבנית בתחנת האוטובוס לכיוון חיפה ומשם נסעתי למעון כדי להוציא את אחד מילדי. סקרן הייתי לראות האם הם כבר נסעו, נסעתי לכיוון התחנה כעבור 10 דקות, ומה רואות עיני? הרבנית אוחזת בתיק של הרב והרב מושיט ידו ועוצר טרמפים משם נסעתי לביתי עם תקוות-טובות שימלאו משאלות לבם לטובה.

באותו ערב מתקשרת הרבנית ומבשרת בשמחה שמתוך הטרמפים שהם ניסו, אכן אחד הטרמפים נסע לתל-אביב והכניס אותם לכפר-הרא"ה, והרב הספיק להתפלל ערבית במנין - וגם להדליק נרות חנוכה בבית ובזמן...

זאב אלק

התפריט של ראש הישיבה

ידוע שבשנה הראשונה בישיבה, "מקטרים" על האוכל, שאינו מספיק ואינו טוב לדעת התלמידים. הר"מ שלנו היה אומר: לכו אל ראש הישיבה שלכם, הרב נריה. ראו מה "התפריט" שלו, כיצד מסתפק במועט ואז תפסיקו "לקטר"...

נדב טל

אוכל לא זורקים

בישיבה ידעו כולם שלב נריה יש "חולשה" שאינו יכול להתגבר עליה, והיא לראות אוכל נזרק. הרב היה עובר בסוף הארוחה, ודואג שלא יושלך לפח, אוכל אשר עדיין ראוי למאכל. במיוחד קשה

היה לרב, לראות את התופעה, שהבחורים אוכלים את ה"רך" של הלחם, ואת ה"קשה" שלו מותירים על השולחן, ולבסוף הוא נזרק. מלבד הבעיה הבריאותית שבזה, לדברי הרב, שכן "הקשה הזה מחזק את השיניים וחשוב לבריאות", אמר לנו הרב תמיד ברוח זו: תראו, איזה מסכנים אתם גרגרי חיטה, שנטחנו לקמח, ואפו מהם לחם, שהגיע ל"איגרא רמא" - וחשב שיזכה להיאכל על ידי לומדי התורה, אשר יברכו עליו, ומכוחו יעסקו אחר כך בתורה - ובבת אחת נפל ל"בירא עמיקתא", והושלך לפח הזבל... הרב היה אוסף שיריים אלו ומחלק בין התלמידים שיאכלו, כשכמובן גם הוא נותן דוגמא אישית לכך וטועם מהם בעצמו.

קובי לוין

הכנסת אורחים

תמיד כשהגענו לבית הרב נריה זצ"ל, נתקבלנו כמובן בחמימות רבה על ידי הרב והרבנית. הרב הקפיד תמיד לכבדנו במזון רוחני וגשמי, ודאג שנתיישב ונאכל משהו, ובזמן הזה זכינו לשמוע דברי תורה (פעמים רבות מפירוש המלבי"ם לפרשת השבוע שבדרך כלל היה על שולחן האוכל), לפני שדברנו על עניינינו ועיסוקינו. וכמובן, שאם לא היינו לבושים כראוי למזג האוויר, העיר לנו הרב על כך. כאשר נפרדנו, בדרך כלל השתדל הרב לציידנו בצידה לדרך, גשמית, ופעמים רבות גם רוחנית (בדרך כלל אחד הקונטרסים שהוציא מעת לעת בעניינים שעמדו על סדר היום). ושמעתי מסבתי שתחיה (מאירה פלטנר), שכאשר הרב נריה היה מגיע לנוח בביתם (בשדה יעקב) בין סוריו בצפון, והיא שאלה אם הוא מעוניין לשתות קפה, לימד אותה הרב נריה, שכאשר מגיע אורח מן הדרך קודם כל יש לשים על השולחן לחם ומרגרינה למרוח עליו (ולא להסתפק בשאלה, שבדרך כלל מתוך נימוס תענה בשלילה), ואחר כך ללכת ולהרתיח את המים לקפה וכו'. הרב דיבר איתנו תמיד על בניית הבית - שהבית צריך להיות מותאם לארח אורחים, ובנוי בצורה פרקטית, שלא תהיה כל בעיה עם אורחים. והזהיר אותנו מפני בניית "דירה סטרילית", אותה כינה "דירת סדום" - אשר מרוב הדאגה לנקיונה ולסידורה, נמנעים בעליה מלפתוח את ביתם לאורחים.

קובי לוין

המאבק נגד הנסיגה מסיני

לפני פינוי ימית, בא הרב לימית לעודד ולחזק. היו אנשים שהתבצרו על הגגות. חלקם התנגדו ממש באופן אקטיבי. היתה קבוצה שהתבצרה על אחד הגגות ונחשבה ליותר מתונה, ואף אני הייתי בתוכה. הרב נריה הצטרף אלינו. ממש כבחור צעיר טיפס על הגג, הצטרף לאנשים, שיבח את "מתינותם" ותרם לחיזוקה. הוא גם תיוך עם הצבא.

הרב דב כהן

בדרך לימית

אחת המידות שאיפיינו את הרב נריה זצ"ל, הייתה מידת הצניעות, בכל מה שזה נגע להוצאות אישיות, שהיה זכאי להן מתוקף עבודתו בישיבה. מעולם לא נסע במונית, או דרש שהישיבה תעמיד לראשותו רכב ונהג. הוא נסע תמיד בטרמפים. כשהיה מגיע לחתונה או לשמחה כלשהי, היה שואל מי נוסע למקום פלוני, כדי לסדר לעצמו טרמפ בחזרה. רק אז היה מתרווח במקומו. לימים הבנתי שמן השמים סיבבו כך, כדי שיזכה את הרבים שלקוהו ברכבם, להתרשם משיחת חולין של תלמידי חכמים, ותמיד היתה אותה שיחה חשובה. בימים האחרונים של ימית, היו יוצאים שיירות בלילות, וסיירים מיוחדים היו ממתינים לנו בכפר מימון, והורו לנו כיצד לעקוף את מחסומי המשטרה והצבא¹. וכך פגש אותי הרב בכפר מימון, ושאל אם יוכל לנסוע אתי טרמפ לימית. אמרתי לרב, ודאי, יש לי מכונית, והפעם יוכל הרב לנסוע אתי ביתר נוחות, מאשר באותם טרמפים על הטוסטוס, כשהסעתי את הרב מ"מרכז הרב". כך נסענו לימית, וכל רבע שעה לערך היינו עוצרים ואורותינו כבויים עד חלוף "הסכנה" לגילוי השיירה. וכך, בחושך, לאור הירח, נאנח הרב נריה ואמר לי: "אתה יודע למה הפסדנו כמעט את הקרב על ימית? - מפני שלא נקשרנו לחבל ארץ זה כלל. רק כשבאו לפנותנו, התחלנו להקים שם ישיבות ומרכזי תורה. אבל אולי נסיעות אלו של מסירות נפש, יביאו שלעתיד יחזור אלינו המקום, בגלל קישורנו זה עכשיו". אולי היו בדברים האלה משום הוראה לימים של יתיישובות ביש"ע ובגולן, ואולי היו דברים של נבואה עלינו אי"ה, במהלך גאולתנו.

הרב ישי באב"ד

חזון ועשייה

הזיקה שלנו לזכרו של הרב נריה, היא לא רק זיקה כללית, אלא גם יחס פרטי. יחס פרטי, קודם כל יש תוצאה פורמלית. הוא היה יושב ראש ההנהלה, אבל זה הרבה יותר מזה. הוא היה ההוגה וגם המבצע של הרעיון של הישיבה בין החומות. והצמד הזה של ההוגה והמבצע, הוא מיוחד במינו, מכיון שבדרך כלל אנחנו מבדילים בחיי המעשה בכלל, בכל השטחים, בין מישהו בעל חזון והגות, ובדרך כלל בדרכי הביצוע אזי אין ידו חזקה. וכמובן בכיוון הפוך, מי שכוחו גדול, מה שקורים בלשוננו "ביצועיסט", אז הוא עומד על שתי רגליו בעולם המציאות, והחזונות והרעיונות שמלוות אותו הם בדרגה נמוכה. זה חזיון לא מצוי, שאנשים מאחדים בתוכם גם מבט רחב, גם יסודות עם הסתכלות של עומק ושיירה, וגם נתיבים לדרכי הביצוע. והרב נריה היה כזה.

הרב ישעיהו הזרי

ראש ישיבת "הכותל"

1 באותה תקופה הקימו המשטרה והצבא רשת של מחסומים. על מנת למנוע ממתנגדי הנסיגה נימית. להגיע למקום ולתגבר.

